

ČÍSLO 8 • 1999 • ROČNÍK IX

UDÁLOUTI

na VUT v Brně

...NEHNUL ANI BRVOU

Jistě jste už něco takového také četli – chladnokrevný hrdina románu se dostane do nějaké velmi dramatické, až „akčně drsné“ situace. Leč jeho literární stvořitel ho vybavil mnoha (obvykle všemi) velmi pozitivními vlastnostmi, takže tento hrdina, byť stojící kupříkladu tváří v tvář smrti (nezřídká i své vlastní), zachová klid, zkrátka „nehne ani brvou“. Nevím, proč neznámý autor, který to takto napsal jako první a jehož jméno nám historie nezachovala, použil zrovna tohoto výrazu. A zejména potom nechápu, jak se tohoto vpravdě nesmyslu mohli přidržovat i další autoři. Brva totiž, nemýlím-li se (jakože se nemýlím, zkontroloval jsem si to ve slovníku), je „řasa“. Nejsm sice medicínsky vzdělán, ale již biologie na druhém stupni základního vzdělání mne vybavila vědomostí, že motoriku člověka umožňuje přičně pruhované svalstvo, zatím co hladké svaly, kosti, chrupavky atd., včetně těch brv, jsou jen cosi jako podpůrný software či periferie onoho složitějšího biologického mechanismu nazývaného člověk. A brvou, neboli řasou, prostě pohnout nelze, protože tato nad vši pochybnost není přičně pruhovaným svaelem. Nedokáže jí tedy pohnout nikdo, ať již chladnokrevný hrdina, či tuplovaný zbabělec. Ostatně můžete se o tom snadno přesvědčit sami, když se podíváte do zrcadla, vyberete si libovolnou brvu a pokusíte se jí pohnout. Nemáte nárok.

Pokud by se snad našel štoural, jenž by namítl, že pohne-li očním víčkem, pohne se i ona brva, kterou si pro svůj experiment před zrcadlem zvolil, musím ho upozornit – ač jsem to původně neměl v úmyslu rozmazávat – že v tom případě se hýbala i brva onoho hrdiny, a to hned ze dvou důvodů. Prvním je to, že oko musí být čas od času navlhčeno, o což se stará oční víčko (obsahující zmiňované brvy). A druhý důvod je rovněž nasnadě – jak známo je pohyb základním a nejdůležitějším atributem a způsobem existence hmoty, potažmo tedy celého vesmíru. Bez pohybu neexistuje hmota a naopak. Pohyb je absolutní, každý klid je relativní. Autor výše zmíněného výroku tedy (a není v této chvíli relevantní, zda úmyslně či nevědomky) lhal, protože do důsledku vzato se hýbe i brva vyfotografovaného hrdiny. A to nejen pohybem způsobeným rotací Země kolem své osy, ale i pohybem Země na oběžné dráze kolem Slunce (a to už je pěkný foťr), pohybem celé Sluneční soustavy v souhlasnosti se spirálovým pohybem celé galaxie, a konečně i neustálým pohybem daným setrvalou expanzí celého vesmíru. To jen pro pořádek...

Abychom však nezůstávali přizemně jen u nějaké brvy – takových obrátů, dnes již jen těžko zjistitelného původu, se v naší slovesnosti najde spousta. Tak třeba můžete zaslechnout výrok „...nebylo na tom zbla pravdy“. Pokud se autora takového výroku zeptáte, co je to ono jím zmíněné „zbla“, abyste si mohl lépe představit míru nepravdivosti slov člověka jím z toho nařčeného, nejspíš na vás jen nechápavě vykulí oči.

Nebo docela nedávno mi bylo řečeno: „Nedělej s tím žádné štráchy...“ Tázal jsem se, zda je onen výraz pomnožným, či zda je to množné číslo, a co je v tom případě jeden štrách? Dostalo se mi vtipné odpovědi: „To je něco jako „nevaž se – odvaž se“, ale slezsky...“ :-)

Nebo třeba uslyšíte-li, že se někdo k někomu choval „neurvale“, asi si nějaké chování vybavíte. Zajímalo by mne jaké, protože já se naopak pokouším si vybavit „urvalé“ chování, a musím přiznat, že přes veškerou snahu bezvysledně. Stejně bídne, stran množství poskytnutých údajů a jejich informační hodnoty jsem dopadl, když si mně jeden podnikatel postěžoval, že je věřitelem jiného podnikatele, který ovšem má jen dluhy, jinak nemá ani vindru. Otázal jsem se: „Cože to nemá?“ „No ani vindru,“ odvětil tázaný a dodal, „no prostě má kulový, teda jako...“ – to slovo objasnil nepublikovatelným vulgarismem, ale ohledně původně zmíněné „vindry“ jsem z něj nedostal jedinou smysluplnou informaci. Na rozdíl od České akademie věd – Ústavu pro jazyk český, kde jsem se dozvěděl, že vindra je hovorové označení pro drobný peníz. Původ tohoto slova lze hledat ve zkomolení německého výrazu pro „videňský halíř“ a v naší lidové mluvě zůstal jako vzpomínka na někdejší habsburskou monarchii.

Možná si řeknete: „Teda tvoje starosti na moji hlavu, chlape, takto nezapně se vyptávat...“ A tento váš povzdech by byl „japný“? Že jsem tak smělý? No, raději toho nechám, abych nevzbudil pocit, že jsem nějaký neurotik... i když s čistým svědomím bych nemohl prohlásit, že jsem urotik...

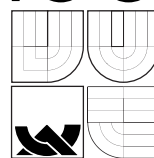
Bujný oř, ta naše mateřština, není-liž pravda? :-)

/say/

OBSAH

- 2 Fejeton
- 3 Konference
Úloha univerzit v budoucí informační společnosti
- 5 Rozhovor
S Doc. RNDr. Luďkem Matyskou CSc., o konferenci RUFIS '99
- 6 Výstava
Výstava insignií všech brněnských vysokých škol.
- 7 Zajímalo nás
Nový vysokoškolský zákon – II, o Dlouhodobém záměru
- 8 Konference
Hodnocení VŠ výuky studenty
- 13 Kultura
Divadelní Luhačovice
- 14 Bude vás zajímat
Zdroje obnovitelných energií
- 15 Výstava
Fakulta architektury vystavovala v Lublani
- 17 Na stáží
Pozdrav z Normandie
- 18 Z historie VUT
- 20 Jak je neznáte
Amerika z ponorky viděná

100

UDÁLOUTI
na VUT v Brně

Vydává: Vysoké učení technické v Brně, nakladatelství VUTIUM, redakce: Luboš Svoboda, kingdom@email.cz, MVDr. Pavla Hobstová, hobstova@ro.vutbr.cz, adresa redakce: Rektorát VUT v Brně, Kounicova 67a, 601 90 Brno, tel.: 41 12 51 10. Grafická úprava: Oldřich Bartoš, počítačová sazba, bartos@mbox.vol.cz. Tisk ve spolupráci s PC-DIR Real, s. r. o. Reg. č. MK 7521, ISSN 1211 – 4421

Redakční rada časopisu:

Doc. RNDr. Petr Dub, CSc. – prorektor pro vzdělávací činnost VUT, Doc. Ing. Petr Sába, CSc. – prorektor pro rozvoj VUT, PhDr. Alena Mizerová – vedoucí nakladatelství Vutium, Doc. Ing. Jaroslav Puchřík, CSc. – Fakulta stavební, Doc. Ing. Zdeněk Skála – Fakulta strojní, Prof. Ing. Jiří Matoušek, DrSc. – Fakulta chemická, Mgr. Zdeněk Hons – Fakulta elektrotechniky a informatiky, Doc. PhDr. Jan Sedlák, CSc. – Fakulta architektury, Ak. malíř Jan Meisner – Fakulta technologická, Ing. Roman Bobák – Fakulta managementu a ekonomiky, Petra Hendrychová – Fakulta podnikatelská, PhDr. Pavel Ondračka – Fakulta výtvarných umění.

Úloha univerzit v budoucí informační společnosti

Česko-slovenská konference RUFIS '99 byla pořádána v rámci oslav 100. výročí založení Vysokého učení technického a také 80. výročí založení Masarykovy univerzity, 40. výročí vzniku Fakulty elektrotechniky a informatiky VUT a 5. výročí vzniku Fakulty informatiky MU. A protože všechna tato výročí se týkala

brněnských vysokých škol, převzal nad konferencí záštitu rektor Vysokého učení technického v Brně Prof. Ing. Petr Vavřín, DrSc., rektor Masarykovy univerzity v Brně Prof. RNDr. Jiří Zlatuška, CSc. a primátor města Brna RNDr. Petr Duchoň.

Hlavním cílem konference RUFIS '99 (Role of Universities in the Future Information Society), která se uskutečnila v první polovině září v prostorách VUT v Brně na Palackého vrchu, bylo pojmenovat hlavní problémy, s nimiž se vysoké školy v souvislosti s novými informačními technologiemi setkávají ve výuce a stejně jako širší veřejnost i v každodenním životě, naznačit možnosti jejich řešení, ale především vytvořit fórum, na němž by se o těchto problémech i způsobech jejich řešení mohlo diskutovat.

Zatímco v červenci 1997 se odhadoval počet počítačů připojených ve světě k síti Internetu na zhruba 20 milionů, ke stejnému období letošního roku se již tohle číslo blíží 60 milionům. Přesnější údaj nelze uvést, protože již ve chvíli svého vyslovení by byl nesprávný. Ostatně, jedná se o toliko o odhady – byť kvalifikované – stanovené na základě jiných, s Internetem souvisejících údajů. Nicméně je zcela zřejmé, že se dynamický růst počtu počítačů připojených na Internet ještě zdaleka nezmírnil, a Internet se stává jednou z nejvýznamnějších informačních technologií zlomu století a tisíciletí.

Česká republika se v celosvětové statistice (v počtu počítačů připojených na Internet na tisíc obyvatel) pohybuje na konci druhé desítky. Není však možno, chce-li se Česká republika jednou zařadit po bok vyspělých zemí světa, Internet přehlížet a zaujímat vůči němu „pštroší strategii“, postoj nezúčastněného pozorovatele, jak to činí současná vláda.

Univerzity si naštěstí uvědomují svoji zodpovědnost, a jako jakýsi předvoj společnosti, kde jsou zkoušena nová, dosud široce neakceptovaná řešení, postavily se vsřícně i k Internetu, jako dnes nejdynamičtější se rozvíjející součásti informačních technologií.

Konference měla čtyři hlavní tématické okruhy, a to především ty, které

bývají často poněkud opomíjeny příliš technokratickým přístupem k informacím. Tedy „Informatika a právo“ – tohle téma bylo věnováno právním důsledkům využívání informačních technologií a problémům, které vznikají z nesouladu současného právního řádu; dalším tématickým okruhem byl „Informatika a etika“ – věnoval se důsledkům, které mají nové informační technologie na chování a postoje, a kde zatím postrádáme normativní úpravu, a také tomu, že individuální přístup k informacím a jejich šíření potlačují mnohé žádoucí zřetele z celospolečenských ale i skupinových pozic; „Řízení institucí v informační společnosti“ – zavádění nového vysokoškolského zákona, sblížení s Evropskou unií, zvýšení vnitřní i vnější propustnosti škol, to jsou jen některé z oblastí, kde informační technologie mohou pomoci vysokým školám a potažmo celé společnosti zvládnout úspěšně možnosti dané novými informačními systémy a jejich dokonalé využití. „Technologie“ byla posledním tématickým okruhem, zabývajícím se především oblastmi zabezpečení důvěryhodnosti informačního prostředí, ochranou uživatelů a jejich dat, autentičností uživatelů atd.

Konference trvala tři dny, a není tedy v možnostech časopisu „Události“ podrobně zmapovat její průběh. Rozhodli jsme se proto vybrat z příspěvků, které zde zazněly, zajímavé myšlenky, a ty vám předložit. Náhorně totiž dokazují, jak široké spektrum problémů nové informační technologie otevírají. V mnoha případech takových, které si například tvůrci řady zákonů – v době kdy tyto vznikaly – ani nemohli představit. Nelze se proto příliš divit, že skeptičtější založení jedinci nazývají nové informační technologie, najmě potom Internet, „Pandořinou skříňkou“, kterou neopatrné lidstvo otevřelo. Nicméně příspěv-

ky také ukazují, že dokážeme-li problémy pojmenovat – což byl také jeden z cílů konference – bude snazší hledat i jejich řešení.

Tak například v příspěvku Doc. Ing. Vladimíra Smejkal, CSc., nazvaném „Právní aspekty Internetu a Intranetu“ zaznělo mimo jiné:

„Již mnohokrát jsem žertoval na téma, že Internet jako takový právně neexistuje. Přesně řečeno, nemůže nabývat práv, ani se zavazovat. Internet jako takový není subjektem práva – nemá právní subjektivitu. Není ani ryze hmotným předmětem, tedy věcí, jak je chápána v základních právních normách. Není ani čistě nehmotným statkem, tj. právem, nebo jinou majetkovou hodnotou – např. informací. A konečně není ani objektivní právní skutečností, nezávislou na lidském chování. Jedná se o informační systém, který se skládá ze všech výše uvedených komponent, tj. z různých subjektů práva: lidí a organizovaných sdružení lidí včetně státu (v podobě fyzických a právnických osob – uživatelů, vlastníků, poskytovatelů služeb, regulátorů apod.), jakož také majetku, tj. věcí. Problémem je, že na rozdíl od běžných automatizovaných informačních systémů netvoří technické a programové prvky a lidé s nimi pracující určitou společenskou celistvost, tj. instituci, která může být subjektem práva. Absence majitele není jen problémem z hlediska naší schopnosti vnímat věci do určité míry jako vlastnictví, ale i z hlediska odpovědnosti za to, co se v Internetu odehrává.“

Ve dvou z příspěvků se objevil pojem „šíření“ (ve smyslu šíření informací) a autoři uváděli potřebu přesněji specifikovat význam tohoto pojmu. Pan Peter Šafařík ve svém příspěvku „Informatika a právo“ uvedl:

„Podľa § 4 ods. 2 zákona č. 220/1996 Z.z. o reklame: „Reklama sa nesmie šíriť telefonicky, telefaxom

alebo prostredníctvom počítačovej siete.“ Z uvedeného sa zdá, že slovenský právny poriadok zakazuje akúkoľvek reklamu v počítačovej sieti. Na druhej strane by sa dalo namietat, že nedovolené je len jej šírenie a nie iba umiestnenie na počítači. Problém zrejme leží v interpretácii pojmu „šíriť“. (...) Zahŕňa pojem „šírenie“ aj statické umiestnenie reklamy na stránkach WWW? Dôležitosť odpovede na túto otázku je zrejma. V pozitívnom prípade by sa znemožnila reklama na stránkach WWW. Negatívna odpoveď by generalizovala iba zákaz zasielanie reklamy vo forme elektornických správ, čo však tiež nemá iba pozitívne dôsledky.“

Na konferenci RUFIS vystúpil také bývalý ministr vnútra ČR, JUDr. Tomáš Sokol.

Foto: L. Svoboda

JUDr. Tomáš Sokol nazval svoj príspevok „Právo a informační technologie, rozpor nebo symbióza“, a mimo jiné v něm uvedl:

„Zneužívání informačních technologií k šíření informací, které jsou považovány za nevhodné či nežádoucí, je zřejmě jedním z největších problémů, alespoň pro širší veřejnost. Přitom asi není podstatné, že nejde o šíření v pravém smyslu slova. Tento výraz jsme si přenesli z oblasti jiných sdělovacích prostředků, resp. jiných aktivit, jimiž se realizuje svoboda projevu. Pro ně je charakteristické, že se šířitel chová aktivně, tedy kolportuje své noviny články nebo letáky, vysílá své názory prostřednictvím elektromagnetických vln atd. Majitel webové stránky s problémovým obsahem, např. pornografii nebo návodem jak vyrobit bombu, ale nic nešíří. Informace je na jeho počítači uložena a je věcí jiných,

jestli se o ni zajímají, nebo ne. Přesto ale prvním problémem, u něhož se mohou střetnout názory na regulaci v oblasti informačních technologií, je nepochybně problém toho, co všechno se v rámci těchto technologií smí. Tedy co by mělo nebo nemělo být šířeno, resp. jakým způsobem by nad šířením měl být vykonáván dohled nebo zda-li vůbec. (...) Informační technologie díky své kapacitě a rychlosti však představují i jiný problém, jehož podstatu uvedu na příkladu. Pokud někdo šíří jakýmkoliv způsobem pornografický materiál, lhotejnost zda tiskem, obrazem apod., podstatné je, že veřejně, což je pojem, který je v právu definován, může být za jistých okolností poškozen. Naproti tomu, pokud pornografii toliko shromažďuje, pak, dokud váha jím shromážděného materiálu neohrozí statiku domu kde bydlí, státní orgány si jej všimnout nebudou a ani nesmějí, neboť neporušuje žádný zákon.“

Jak je vidět, konference RUFIS odhalovala opravdu závažné problémy, které se s rozvojem nových a dynamických informačních technologií, především pak právě Internetu, objevily a objevují. Řada vystoupivších se také věnovala ochraně osobních dat a právu na soukromí, jako například Pavel Matěj ve svém příspěvku, jenž tyto termíny obsahoval již v názvu „Ochrana osobních dat a soukromí a právo na informace v českém právním řádu“:

„Současná společnost je – mimo jiné – označována také jako informační. Tento přívlastek je jí dáván jednak proto, že počet informací stále roste, a současně s nimi vzrůstá potřeba jejich ochrany vůči těm, kteří usilují nelegálním způsobem je získat. Přitom, jak ostatně vesměs platí, že ti, kteří právo porušují bývají o něco vpřed před těmi, kteří je chrání. Zájem o ně stoupá přímo úměrně tomu, jak dochází k jejich soustředění, a systémy, v nichž jsou obsaženy se stávají zranitelnějšími.“

Důvody ochrany informací jsou různé. Mohou být dány potřebou zajištění vojenské, politické a hospodářské bezpečnosti státu, jeho orgánů a občanů, zájmy podnikatelských subjektů obstat na trhu, potřebami řádného chodu nepodnikatelských institucí a řadou dalších. Speciální místo mezi informacemi zaujímají ty, které se vztahují k fyzickým osobám, a pro něž bývá používáno označení osobní údaje. Potřeba jejich ochrany je odvozována

z takových práv člověka, jakými jsou osobní svoboda, právo na tělesnou integritu, čest a další, která jsou tradičně chápána jako práva přirozená. Připomeňme, že z této koncepce vychází i Listina základních práv a svobod, která v čl. 10 odst. 3 zaručuje každému právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě...“

Jak složitý je problém „duchovního vlastnictví“ naznačil ve svém příspěvku „Ethos, pravda, informace – pokus o věrný obraz s využitím falešných barev“ ThMgr. Milan Klapetek. Použil příkladu, který sice s humornou nadšázkou, ale přece jen přesně ozřejmuje tuto problematiku:

„Již na první pohled jsou patrná závažná specifika tohoto „zboží“, jaké představují informace a duchovní vlastnictví. (...) Myšlenka „duchovního vlastnictví“ snad vypadá na první pohled právně ušlechtilé, přesto se však nelze zbavit určitého rušivého tónu. Lze totiž uvažovat i jinak – hodlá-li si někdo právně přivlastnit, řekněme, nějaký počítačový program nebo strojní technologii, či cokoliv podobně nemateriálního, měl by se nejprve finančně vypořádat s dědici vynálezce kola, pokud je v jeho vynálezu jakékoliv kolo použito. Měl by se také finančně vypořádat s dědici člověka, který první zjistil, že třením ebonitové tyče liščíím ohonem vzniká elektrický náboj, čímž položil jeden ze základních kamenů vší elektrotechnice a elektronice, a pochopitelně také s vynálezcem písma a všemi ostatními, jejich přínos byl užit a využit. Po takovémto spravedlivém vyrovnání bych byl hotov právo daného člověka na, řekněme 1 % tržní ceny jeho objevu, připadající skutečně na něj, bránit do krve...“

Z jednání konference a tři panelových diskusí (témata: Informační společnost a vzdělávání – včetně úlohy a postavení ústředních orgánů státní správy; Informační systémy podpory studia na vysokých školách; Právní a etické otázky informační společnosti) vyplynuly závěry, které jsou shrnuty do pěti bodů. Jsou doporučeními, která účastníci konference vidí jako nezbytnou součást činnosti státní správy i vysokých škol v nejbližší době. Těmto pěti bodům jsme věnovali samostatný prostor pod názvem „Ze závěrů konference RUFIS '99“.

/say/

Chyběla vyšší účast „neodborníků“

O KONFERENCI RUFIS S Doc. RNDr. LUŔKEM MATYSKOU, CSC., PŘEDSEDOU PROGRAMOVÉHO VÝBORU

Kdy a kde vzala konference RUFIS počátek?

„Konference RUFIS má dlouhou tradici, nicméně počátek česko-slovenské konference leží v roce 1997, kdy se v Praze konala mezinárodní konference a úspěch i témata této konference vedla jejího hlavního organizátora, doc. Karla Květoně z ČVUT k myšlence, pokračovat konferencí RUFIS i v České republice. Jedním z hlavních důvodů byl fakt, že mezinárodní konference se většinou koná v prostředí, které umožňuje účast pouze jednomu či dvěma odborníkům z ČR (např. v letošním roce se koná v Arizoně, USA) a že podobné fórum v České republice chybí.“

Co bylo hlavním cílem konference a podařilo se ho podle Vašeho názoru splnit?

„Hlavní cíl konference odpovídá názvu, jde tedy o hledání role univerzit v (budoucí) informační společnosti. Každý rok je však definován konkrétní cíl, jímž letos byly právní a etické otázky zavádění informačních technologií (především samozřejmě na vysokých školách, ale ty v tomto případě slouží jako určitý „předvoj“ celé společnosti), dále oblast informačních systémů a podpory rozhodování vrcholového managementu fakult i celých škol, se zvláštním důrazem na informační systémy podpory studia a samozřejmě prezentace odpovídajících podpůrných technologií (příspěvky se letos soustředily především na oblast bezpečnosti informačních technologií).“

Dalším cílem konference je shromáždit na jednom místě jak odborníky a ty, kteří konkrétní informační technologie uvádí v život, tak i příslušníky vysokoškolského managementu, kde cílovou skupinou byli především funkcionáři na úrovni děkanů a proděkanů, případně rektorů a prorektorů. Snahou je úvodními referáty vytvořit prostor, v němž by bylo možno nejen o závažných tématech zavádění informačních technologií diskutovat, ale kde by bylo možno přijmout i zcela konkrétní kroky k urychlení žádoucích trendů a potlačení těch nežádoucích.

Zatím co první, dalo by se říci „obsahová“ rovina konference byla v podstatě naplněna – na konferenci vystoupily se svým referátem i známé osobnosti, jako je např. prof. Jiří Zlatuška, rektor MU, prof. Emanuel Ondráček, bývalý náměstek ministra ŠMT, JUDr. Tomáš Sokol, známý právník a bývalý ministr vnitra, doc. JUDr. Ivo Telec, náš přední odborník na autorské právo a další, druhou rovinu konference se bohužel naplnit nepodařilo tak, jak si organizátoři představovali. Přestože se na konferenci zaregistrovalo kolem 70 účastníků, pouze pět z nich byli děkani či lidé jim na roveň

postavení (z toho tři jsou členové programového výboru konference). Naprostá většina účastníků jsou lidé se zájmem o oblast informačních technologií, avšak s relativně malou možností přímo ovlivnit aktuální politiku vysokých škol v této oblasti.“

Liší se nějak problémy, jimiž se zabývala česko-slovenská konference, od problémů v jiných zemích?

„Na to je velmi těžké odpovědět. Jako předseda programového výboru jsem přesvědčen, a přednášky i diskuse to podle mého názoru plně potvrzují, že se konference zabývala problémy, které jsou univerzální a které „pálí“ i jiné země. Na druhé straně je nutno říci, že v řadě zemí Evropské unie i Ameriky jsou dále nikoliv v technologických řešeních, ale především v pochopení nutnosti diskutovat a celospolečensky tyto věci ovlivňovat. Mezinárodní konference RUFIS bývá pravidelně navštěvována lidmi, kteří definují a bezprostředně ovlivňují státní, národní, resortní, institucionální politiku a je proto podstatně „živějším“ fórem pro formulaci závěrů, které jsou prakticky okamžitě po skončení konference realizovány.“

Hlavním tématem letošní mezinárodní konference RUFIS je otázka nových způsobů vzdělávání, zejména pak distančního a dalších forem celoživotního vzdělávání. Toto téma je svým způsobem aktuální i v ČR, avšak jeho praktická realizace vyžaduje finanční prostředky, které zatím nejsou k dispozici.“

Co bylo hlavním smyslem této aktivity, nebyla to jen „akademická diskuse“?

„Jak jsem napsal výše, hlavní smysl byl diskutovat o skutečných aktuálních problémech. Myslím, že z tohoto pohledu se konference dotkla (v různé hloubce) celé řady

velmi aktuálních a z praktického hlediska vysoce relevantních otázek – např. papírová vs. digitální podoba studijních záznamů, ochrana osobních dat, ochrana soukromí, autorské právo a požadavek na zveřejňování výsledků studentské práce (např. diplomové práce), etické problémy spojené se zpřístupněním informačních technologií studentům apod.“

Na druhé straně nízká účast akademických funkcionářů nasvědčuje, že tato vysoce aktuální a velmi závažná témata stále takto nejsou širokou akademickou veřejností chápána. Přesto jsem přesvědčen, že konference svůj smysl má, a že jedním z nich je právě vysvětlování závažnosti probíhajících procesů (přechodu k informační společnosti).“

Nemyslíte si, že témata konference byla natolik závažná, že se jí mělo účastnit více zainteresovaných odborníků, nebo i třeba studentů (zejména z fakult zabývajících se informatikou)?

„Samozřejmě by se konference mělo zúčastnit více posluchačů, nejsem si však jist, zda více „odborníků“. Jedním z cílů konference RUFIS je diskutovat o obecně závažných tématech (přechodu k informační společnosti), která ovlivňují život všech členů akademické obce (a celé společnosti). Z tohoto pohledu bych ještě raději než účast studentů viděl vyšší účast „neodborníků“ z dalších vysokých škol (ale též ze státní správy, magistrátů, ...), kteří společně budou diskutovat, co považují za současné změny za nejproblematictější, nejobtížnější a pokusí se vyměnit si názory a zkušenosti, jak tyto problémy řešit.“

S Doc. RNDr. Luďkem Matyskou, CSC., děkanem fakulty informatiky Masarykovy univerzity připravil rozhovor Luboš Svoboda.

Ze závěrů konference RUFIS '99

Z panelových diskusí a řady dalších organizovaných i neformálních diskusí, které se konaly v průběhu konference RUFIS '99, vyplynula následující doporučení, která účastníci konference vidí jako nezbytnou součást činnosti státní správy i vysokých škol v nejbližší době:

1. Urychlené zahájení intenzivních prací na *Koncepci státní informační politiky ve vzdělávání*, tedy úkolu, který byl resortu školství, mládeže a tělovýchovy uložen usnesením vlády č. 525/99 z 31. května 1999 jako součást konkretizace dokumentu o Státní informační politice, zejména vzhledem k termínu předložení (31. března 2000) a nutnosti široké diskuse. Neexistence příslušné koncepce, neadekvátní financování a úroveň využití informačních technologií ve vzdělávání považují účastníci konference za jeden z klíčových faktorů zaostávání České republiky za státy Evropské unie.

Jedním z hlavních témat konference RUFIS 2000 bude diskuse této koncepce a náměty na její roční aktualizaci.

2. Nezbytnou podmínkou úspěšného vytvoření a především naplnění cílů *Kon-*

cepce státní informační politiky ve vzdělávání vidí účastníci konference RUFIS '99 ve změně struktury Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a jím přímo řízených organizací ve vztahu k potřebám budování informační společnosti.

Rysy informační společnosti zasahují všechny resorty státní správy a zaostávání resortu klíčového pro prosazování státní informační politiky v nejbližší době povede k nenapravitelnému zaostávání celé České republiky, nehledě na potenciální velmi negativní důsledky na financování a rozvoj samotného resortu školství, mládeže a tělovýchovy.

3. Účastníci konference RUFIS '99 konstatují minimální informovanost široké akademické, školské i široké veřejnosti o *Státní informační politice*, jejích cílech a příbuzných aktivitách. Programový výbor konference i její další účastníci jsou plně připraveni se v součinnosti s MŠMT podílet na vysvětlovací kampani a popularizaci *Státní informační politiky* se speciálním důrazem na klíčovou oblast vzdělávání.

4. V souvislosti s realizací *Státní infor-*

mační politiky je nezbytné ujasnit postavení celoživotního (speciálně dalšího) vzdělávání v rámci celé společnosti. Z hlediska vysokých škol existuje základní právní úprava (zákon 111/1998 Sb.), kterou je nutné naplnit oporou pro plnou realizaci (financování, akreditace, certifikace a státní uznání, ...).

5. V průběhu konference zazněly významné referáty z oblasti filosofie, etiky a práva a v rozsáhlé diskusi se potvrdila klíčová potřeba nestranného univerzálního pohledu na informační společnost.

Účastníci konference RUFIS '99 doporučují, aby důraz na právní a etické aspekty využití informačních technologií se stal významným a neopominutelným rysem terciárního vzdělávání.

Účastníci konference se obrací především na fakulty připravující budoucí učitele všech stupňů, aby v přípravě studijních programů chápali učitele jako nositele rysů informační společnosti včetně dopadu do oblasti etiky a práva.

*Doc. Dr. Luděk Matyska, CSc.,
předseda programového výboru*

Výstava

INSIGNIE brněnských vysokých škol

V Křížové chodbě brněnské Nové radnice byly od 1. do 3. října 1999 vystaveny insignie brněnských vysokých škol a jejich fakult. Tyto odznaky důstojnosti a integrity vysokých škol a univerzit, z nichž každý kus sám o sobě má hodnotu nejen drahých materiálů, z nichž je vyroben, ale především vysokou cenu uměleckého díla, má širší veřejnost možnost vidět zhruba jen jednou za pět let. V letošním roce slaví tři ze šesti brněnských vysokých škol kulaté jubileum, z nichž nejvýznamnější, tedy 100 let od založení, oslavuje Vysoké učení technické. O dvacet let méně, tedy 80. výročí založení oslavuje Masarykova univerzita a Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. Insignie – řetězy, žezla, tradiční taláry a pokrývky hlav – vystavovaly také další tři vysoké školy. Veterinární a farmaceutická univerzita Brno byla založena v roce 1918 jako první vysoká škola v nové republice. Janáčkova akademie múzických umění byla s odborem hudebním a dramatickým založena v roce 1947. Vojenská akademie byla založena jako Vojenská technická akademie na základě Vysoké školy technické dra. E. Beneše v roce 1951.

Vernisáže výstavy se zúčastnili představitelé všech vysokých škol, ale také představitelé Brna a další hosté. Primátor města Brna Petr Duchoň v úvodu připomněl, že počet vysokoškolských studentů v Brně je vzhledem k celkovému počtu obyvatel nejvyšší v České republice, a není tedy nikterak nadnesené, hovořit o Brnu jako o městu vysokých škol. Zdůraznil také význam vysokých škol a jejich přínos pro město.

Text a foto: (say)

Snímek části jedné z expozic dokládá, že se opravdu bylo na co dívat...

Velký zájem představitelů vysokých škol, zástupců města, dalších hostů i brněnské veřejnosti organizátory jistě potěšil. Mezi hosty vernisáže nechyběl ani brněnský primátor Petr Duchoň – na snímku vlevo.

S PROREKTOREM PRO VZDĚLÁVACÍ ČINNOST VUT DOC. RNDr. PETREM DUBEM, CSc.

O NOVÉM VYSOKOŠKOLSKÉM ZÁKONU - II.

V minulém čísle časopisu Události jsme přislíbili, pokračovat s panem prorektorem Dubem v rozhovoru o novém vysokoškolském zákonu. V tomto pokračování se budeme zabývat dokumentem, nazvaným „Dlouhodobý záměr“, se kterým se nově setkáváme.

Můžete zmínit, jaký byl harmonogram přípravy dlouhodobého záměru?

„Dlouhodobý záměr pro oblast vysokého školství, který je zpracován na dobu do roku 2005, ministerstvo předložilo v červnu 1999 (je k dispozici na www stránkách MŠMT). Vzhledem k významu,

tváření dlouhodobého záměru VUT. Tyto podklady byly na úrovni vedení VUT posouzeny a byly formulovány připomínky k dlouhodobému záměru ministerstva a zpracován první návrh záměru naší školy, který byl předložen k diskusi a připomínkám děkanům všech fakult. Poté následovalo ve dnech 9. a 10. září výjezdní zasedání, na němž se diskutovalo o připomínkách a námětech fakult. Na základě tohoto jednání byl návrh upraven a dopracován a předán děkanům všech fakult. Do 24. září byl termín odevzdání připomínek k této verzi. Tak vznikl návrh Dlouhodobého záměru VUT, který byl dne 28. září předložen Akademickému senátu VUT, zaslán všem členům Vědecké rady VUT a Správní rady VUT a je zveřejněn na www stránkách VUT. Projednávání tohoto materiálu probíhá v měsíci říjnu tak, aby schválený dokument byl ve stanoveném termínu nejpozději do 31. října předložen ministerstvu a v listopadu s ministerstvem projednán.

A po schválení a projednání Dlouhodobého záměru VUT se k obsahu tohoto dokumentu vrátíme.“

Další pokračování rozhovoru s prorektorem Petrem Dubem o dalších částech nového vysokoškolského zákona najdete opět v příštím čísle Událostí.

Připravil: /say/

Dlouhodobý záměr projednávalo vedení školy na výjezdním zasedání ve Víru.

Můžete přiblížit, o jaký dokument se jedná a co obsahuje?

„Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti – tak zní plný název dokumentu nově zavedených zákonem – je koncipován pro tři úrovně. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypracovává dlouhodobý záměr pro oblast vysokého školství. Dlouhodobý záměr vysoké školy formuluje představu, jak se bude škola a její činnost dále rozvíjet v delším časovém horizontu. Schvaluje jej akademický senát školy po projednání ve vědecké radě školy a po vyjádření správní rady. Akademický senát školy schvaluje rovněž každoroční aktualizaci dlouhodobého záměru. A konečně na úrovni fakulty dlouhodobý záměr, který v souladu s dlouhodobým záměrem univerzity formuluje představy o vývoji fakulty, projednává vědecká rada a schvaluje akademický senát fakulty.

Dlouhodobé záměry vysokých škol projednává a vyhodnocuje ministerstvo. Tyto dokumenty jsou významné i ve vztahu k financování, pro stanovení výše dotací poskytovaným vysokým školám.“

kteřý dlouhodobý záměr školy má, zahájilo vedení VUT bezprostředně jeho přípravu. Během prázdnin předložily jednotlivé fakulty VUT představy o svých záměrech a tak byly soustředěny podklady pro vy-

Z jednání výjezdního zasedání.

HODNOCENÍ VŠ VÝUKY STUDENTY

V návaznosti na uplatňování nového vysokoškolského zákona připravila pracovní skupina pro tvůrčí činnost studentů Rady vysokých škol (dále RVŠ), vedená Doc. Ing. E. Münsterovou, CSc., ve spolupráci s Centrem pro studium vysokého školství (CSVŠ) a za spoluúčasti Studentské komory RVŠ první celostátní konferenci, která byla určena k výměně názorů a zkušeností s hodnocením výuky studenty jako součásti pravidelných hodnotících procesů na VŠ. Pozornost se soustředila na filozofické, psychologické, sociologické, pedagogické a organizační aspekty dialogu mezi učiteli a studenty o kvalitě vzdělávacího procesu, včetně legislativních návazností a tuzemských i zahraničních poznatků.

Iniciátorem konference byla zmíněná pracovní skupina RVŠ pro tvůrčí činnost studentů. Tato pracovní skupina patří od roku 1997 mezi poradní odborné orgány RVŠ. Myšlenkovým východiskem její činnosti je především existence dvojí jednoty, charakterizující univerzitní vysokou školu. Je to jednota učení a bádání jako hlavních činností, představovaná jejich vzájemnou provázaností, a dále pak jednota akademické obce, projevující se ve všestranné úzké spolupráci vysokoškolských učitelů a studentů. Zaměření pracovní skupiny se odráží i v jejím složení. Charakteristické pro ni je, že sestává z pedagogů i studentů vysokých škol, kteří společně podporují aktivní zapojení studentů do procesu výuky i do tvůrčí činnosti.

Úmyslem iniciátorů konference nebylo podněcovat tvorbu unifikovaných, závazných postupů hodnocení, což by ostatně při rozdílném charakteru a zaměření vysokých škol bylo jen stěží možné a účelné, ale snažili se spíše výběrem přednášejících a témat poskytnout vysokým školám dostatek různorodých podnětů, aby si mohly s jejich pomocí nalézt vlastní cestu.

Přáním organizátorů například bylo, aby proces hodnocení vysokoškolské výuky a pedagogů studenty probíhal s ohledem na legislativní, filozofické, psychologické a sociologické aspekty; aby byla odstraněna jeho kampaňovitost, nadměrná emotivnost a senzacechtivost; aby došlo k prohloubení stálé, klidné a otevřené spolupráce mezi pedagogy a studenty při péči o kvalitu výuky, vzdělávání a osobního růstu; aby úměrně ke stupni studia a vyspělosti studentů byli pedagogové ochotni a schopni přecházet od vertikálního k horizontálnímu modelu vztahů se studenty bez pocitu újmy na postavení a důstojnosti; aby studenti dospívali k vědomí, že by měli být spolu s pedagogy aktivními, přínosnými účastníky vzdělávacího procesu a vnímali nejen své právo a odpovědnost při hodnocení výuky, ale i povinnost a možnost přispívat k její kvalitě i k výkonu pedagogů.

Konference se uskutečnila v úterý 14. září '99 v aule Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Jejím odborným garantem byla ředitelka CSVŠ Ing. H. Šebková, CSc. a organizačními guaranty byli Doc. Ing.

E. Münsterová, CSc. z VUT v Brně a Doc. RNDr. B. Půža, CSc. z MU v Brně. Jako čestní hosté se zúčastnili představitelé Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Centra pro studium vysokého školství, Akreditační komise a předsednictva Rady vysokých škol a její studentské komory. Mezi sto čtrnácti účastníky konference byli vedoucí akademičtí funkcionáři vysokých škol, fakult a ústavů, pedagogové a studenti. Byly předneseny přednášky a přihlášeny diskusní příspěvky, vydané formou sborníku¹⁾, proběhla i volná diskuse účastníků, kteří v anketních listcích vyjádřili s průběhem konference spokojenost a doporučili pokračovat v podobných akcích. Vysoce přitom hodnotili mezioborovost setkání, tedy přítomnost zástupců různých typů vysokých škol a fakult.

Organizátoři symbolicky věnovali konferenci celému vysokému školství, zejména potom významnému výročí dvou brněnských univerzitních vysokých škol, které jsou propojeny svými začátky a stálou spoluprací: 100. výročí založení Vysokého učení technického v Brně a 80. výročí Masarykovy univerzity v Brně.

¹⁾ *Sborník referátů celostátní konference „Hodnocení vysokoškolské výuky studenty“, Brno 14. září 1999. Vydavatelství MU, Brno.*

Vysokého hodnocení se od účastníků konference dostalo příspěvku Doc. PhDr. Jiřího Mareše, CSc., a proto si myslíme, že vás, kteří jste se konferencí nezúčastnili, ale její téma vás zajímá, potěší, zveřejníme-li ho – s laskavým svolením autora – v plném znění. Přípravil: /say/

Studentské hodnocení výuky – hlavní vývojové trendy v zahraničí

Doc. PhDr. Jiří Mareš, CSc.

Univerzita Karlova, Lékařská fakulta v Hradci Králové

Ústav sociálního lékařství

Studentské posuzování kvality výuky a kvality učitelů má ve vyspělých zemích tradici přinejmenším od dvacátých let (McKeachie, 1990), intenzivní výzkumy probíhají přibližně 30 let. V Československu začaly první výzkumy koncem sedmdesátých let a první detailnější studie vyšly ve druhé polovině osmdesátých let (Mareš, 1985, 1988). Po roce 1989 u nás začal „boom“ studentského posuzování vysokoškolské výuky, provázený nekritickým nadšením, přičemž sama šetření měla velmi často amatérský ráz. První instruktivní pomůcky (např. Mareš, 1991) byly záhy rozebrány a neodborně koncipované průzkumné akce na leckte-

rých našich vysokých školách a fakultách přežívají. Mnohé školy u nás i v zahraničí bohužel nechápou studentské posuzování jen jako jednu z mnoha metod ke zjišťování efektivity výuky, nýbrž jí připisují neobyčejnou závažnost, často ji jako berou jako metodu hlavní, ne-li jedinou. Je tedy rozumné se podívat, co se o studentském posuzování zjistilo ve vyspělých státech a jaké jsou vývojové trendy v dané oblasti.

Dříve, než se pustíme do rozboru zahraničních výzkumů, je třeba zřetelně vymezit základní východiska a klíčové pojmy. Hodnocení vysokoškolské výuky může mít v zásadě dvojí podobu – suma-

tivní a formativní. **Sumativní hodnocení** je hodnocení souhrnné, závěrečné, certifikační, jehož cílem je rozřadit učitele, katedry, kursy, vyučované předměty do malého počtu kategorií (kvalitní–nekvalitní, vyhovuje–nevyhovuje, výborný–průměrný–slabý) a rozhodnout o jejich další existenci. Závěrečný verdikt vynášá někdo mimo dané pracoviště, nadřízený orgán, kontrolní orgán. Z metodologického pohledu u sumativního hodnocení je potřeba klást důraz na globální charakteristiky výuky, na souhrnný pohled. Důsledky sumativního hodnocení mohou být velmi závažné: učitel je odměněn, učitel je napomenut, učitel je potrestán finančně,

učitel je zbaven práva vyučovat, učitelé není prodloužena pracovní smlouva; kurs je oceněn, kurs musí být přepracován, kurs přestane být povinný, kurs už není vypisován atd.

Oproti tomu **formativní hodnocení** je hodnocení dílčí, průběžné, diagnostické, jehož cílem je dát učitelé, katedře, organizátorům kursu či vyučovacího předmětu včas zpětnou vazbu o tom, jakou kvalitu má, v čem jsou případné nedostatky a chyby, aby je bylo možné odstranit. Z metodologického pohledu u formativního hodnocení je potřeba klást důraz na detailněji strukturované charakteristiky výuky, na podrobnější, členitější pohled. Kvalita je odstupňována do mnoha kategorií, jemněji se rozlišuje mezi jejími složkami. Podklady dostávají nikoli nadřazení, ale sami aktéři a závěry vyvozují oni sami pro svou potřebu. Cílem není aktéry odměnit či potrestat, nýbrž najít cesty ke zlepšení stávajícího stavu anebo udržení výborné kvality. Důsledky formativního hodnocení tedy nikoho existenčně neohrožují, ale dovolují postupně zkvalitňovat výuku.

Obě podoby hodnocení jsou legitimní, každá má svůj okruh použití a své limity. Nedají se směřovat, a ti, kdož rozhodují o průzkumech studentských názorů, ti, jichž se hodnocení týká (učitelé, katedry apod.), i ti, kteří hodnotí (studenti v roli posuzovatelů), ti všichni by měli mít jasno, zda v daném případě jde o hodnocení formativní či sumativní. Na základě dlouholetých zkušeností i studia literatury preferujeme formativní hodnocení.

Dalším pojmem je vysokoškolská **výuka**. Za poslední léta se obsah a rozsah tohoto pojmu proměňoval. Už zdaleka nejde jen o přednášky a tradiční cvičení, kde učitel procvičuje se skupinou studentů to, co bylo předneseno a to, co si doma nastudovali. Přibývají nové organizační formy a vyučovací metody: interaktivní semináře, kooperativní výuka, terénní stáže pod vedením specialistů, klinická výuka, individualizovaná výuka, výuka pomocí počítače, výuka s využitím hypermédii atd.

Domníváme se, že mají pravdu H. W. Marsh a L. A. Roche (1997), když připomínají, že vyučování (činnost učitele) je komplexem aktivit sestávajícím z mnoha dimenzí (např. jasnosti a srozumitelnosti výkladu, učitelovy svébytné interakce se studenty, způsobu organizování výuky, učitelova nadšení). Podobně je tomu se studentovým učením i jejich společnou činností – výukou. Výuka je tedy multidimenzionální záležitostí.

Z bohatých podob vysokoškolské výuky i její multidimenzionality se odvíjejí jisté obtíže s definováním pojmu, který je klíčový pro studentské posuzování, pojmu **efektivita výuky** (a pochopitelně pojmů navazujících jako je např. pojem **zkreslení** studentského posuzování efektivitu výuky). Zajímavě chápou efektivitu výuky M. Stringer a P. Irwing (1998,

s. 410) – definují ji jako **změnu** studentských deklarativních znalostí, procedurálních znalostí, učební motivace a schopnosti zvládat stres, která se projevuje na konci výuky. Dodejme, že efektivitu můžeme chápat nejméně dvojím způsobem: jako charakteristiku objektivně měřitelnou a vyhodnotitelnou (kupř. přírůstek studentských znalostí a dovedností) a jako charakteristiku individuálně specifickou – např. učitelovo pojetí efektivní výuky (Mareš et al., 1996); studentovo pojetí efektivní výuky, výuky, která by vyhovovala právě jemu (Rossum et al., 1985). Není pochyb o tom, že posledně zmíněné pojetí vstupuje do studentského posuzování kvality výuky.

Nyní už můžeme přistoupit k prezentování současných názorů na studentské posuzování učitelů a vysokoškolské výuky. Nebudeme zde rozebírat všechny aspekty zajímavé tematiky, zastavíme se jen u třech vybraných, u těch, které jsou

Doc. PhDr. Jiří Mareš, CSc. při své přednášce.

dosud předmětem dohadů a sporů. Připomeneme však jedno varování: složitost hodnocených jevů a procesů nedovoluje, aby byl vyvinut jediný univerzální posuzovací nástroj, který by byl použitelný pro všechny formy efektivní výuky a ve všech různorodých školních podmínkách (d'Apolloniová, Abrami, 1997).

POČET POSUZOVANÝCH DIMENZÍ VÝUKY

Nástroj, s jehož pomocí posuzovatelé hodnotí kvalitu výuky, může být konstruován v zásadě dvěma způsoby. Bud obsahuje takové položky, které vedou k jedinému ukazateli, k souhrnnému, globálnímu pohledu na kvalitu výuky anebo

je strukturován do více oddílů, které samy představují jednotlivé dílčí dimenze kvalitní výuky. Jádro odborné debaty připomíná spory psychologů o to, zda je rozumné předkládat, že existuje jedna obecná inteligence, anebo je takový konstrukt zavádějící a je lépe postulovat existenci několika dílčích, specifických schopností.

Co říkají zastánci **jediné obecné charakteristiky** efektivní výuky (d'Apolloniová, Abrami, 1997, Mc Keachie, 1997 aj.)? Argumentují třemi relativně nezávislými postupy, které vedou k obdobným výsledkům (sekundární faktorová analýza, lidské zpracovávání informací během posuzování a postupy usilující o integraci faktorových výzkumů). Používají-li se k určení počtu dimenzí **faktorová analýza**, která zpravidla vede k identifikování více než jednoho faktoru, jsou s ní spojeny některé metodologické problémy. Faktorové řešení nezávisí jen na skrytém konstrukt po němž se pátrá, ale do značné míry na podobě otázek, položek, které daný posuzovací nástroj obsahuje. Faktorová analýza obvykle vybírá faktory, jejichž zátěž je větší než jedna celá, čímž poněkud nadhodnocuje počet faktorů na úkor těch nejvýznamnějších. Dále: záleží na tom, zda bude při faktorové analýze použito rotace či nikoli. Nerotované řešení je určeno k vyhledávání obecného nebo globálního faktoru, zatímco rotované řešení je určeno k vyhledávání specifických faktorů přibližně stejné významnosti. A konečně: Faktorová analýza nevede k naprosto jednoznačnému závěru, neboť stejný celkový rozptyl lze vysvětlit několika navzájem různými statistickými modely.

Výzkumy toho, jak **jedinec zpracovává** informace, když něco posuzuje, naznačují, že se snaží zjednodušit si náročnou situaci. Kognitivní zátěž, jíž je vystaven, se snaží zvládnout tím, že „sáhne po prototypch“, po schématech pro posuzování osob, sociálních rolí, událostí. Na základě určitého celkového dojmu si pak všimá, zapamatovává, vybavuje a hodnotí specifické události ve výuce, specifické jednání učitele atd. Přitom celkový dojem nemusí nutně vést ke zkrácenému hodnocení (ve smyslu haló efektu), ale také k registrování typických rysů, k přesnějšímu hodnocení učitelů, situací. Proto možná faktorové analytické výzkumy studentského posuzování kvality výuky neodrážejí jen kvalitu výuky samotnou, ale také kognitivní procesy studentů, které kvalitu hodnotí.

Závěry z výzkumů opírajících se o faktorovou analýzu se dají **syntetizovat, integrovat** nejméně dvojím způsobem: teoretickou úvahou a empirickým postupem. Z teoretických úvah K. A. Feldmana a F. W. Widlaka vyplývá, že multidimenzionální posuzování učitele lze konec konců zredukovat na tři „sociální role“; učitel je ten, který prezentuje učivo, usnadňuje studentovo učení a je managerem čin-

ností kolem výuky i přímo ve výuce. Z empirických postupů jmenujme multi-variální postupy, jejichž účelem bylo identifikovat společnou faktorovou strukturu 17 různých nástrojů pro studentské posuzování kvality výuky. Autoři dospěli ke čtyřfaktorovému řešení, které vysvětlilo 63 % celkového rozptylu. První, nejvýznamnější faktor, nazvali učitelova role při předávání informací (včetně celkového dojmu z učitele a kursu, učitelova nadšení, organizování výuky, jasnosti výkladu apod.). Druhý faktor označili jako facilitaci studentova učení a sociálního klimatu při učení, třetí faktor představoval učitelovu roli při zkoušení a hodnocení studenta. Čtvrtý faktor nebyl interpretovatelný. Faktorová analýza druhého řádu dospěla k proměnné, kterou by bylo možno nazvat „obecná pedagogická dovednost“ (*general instructional skill*). Skládá se prý ze tří dílčích dovedností, jimiž jsou: předávání učiva, facilitování interakce učitel–studenti, hodnocení studentského učení.

Proto autoři doporučují (d'Apolloniová, Abrami, 1997, s. 1204, 1205) právě pro sumativní účely, pečlivě vybrat malý počet globálně koncipovaných položek tak, aby použitý nástroj nebyl příliš dlouhý a neobsahoval heterogenní položky závislé na situaci, neboť se tím snižuje validita posuzování. Pro rámcové, přibližné hodnocení efektivity výuky je vhodné používat třídění učitelů a kursů jen do tří kategorií: vynikající, standardní, nevyhovující (*exceptional, adequate, unacceptable*).

McKeachie (1997) doplňuje tři další důvody, proč se při sumativním hodnocení raději nepouštět do velkých detailů. Vedení fakult a personalisté obvykle rozhodují o učitelích jen ve dvou dimenzích: přidat–nepřidat na platu, přeřadit–ponechat na dosavadním místě a ani nechtějí být podrobněji informováni. Druhý důvod je zajímavější, protože se opírá o myšlenku M. Scrivena (1981), že učitelé mohou k dobrým výsledkům svých studentů dospět různými cestami, nejen těmi nejfrekventovanějšími. Jinak řečeno: úspěšný učitel nemusí být jen ten, který je kamarádký, nadšený, organizačně schopný; může být dobrý v jiných dimenzích, jež ovšem posuzovací nástroj neměří. Pak ovšem dochází k diskriminaci některých učitelů pro jejich individuální zvláštnosti. Třetí důvod je praktický a týká se stereotypnosti projednávání záležitostí učitelů v různých fakultních grémiích, zejména v těch, kde převládají úředníci. Příliš podrobné údaje mohou některé učitele poskodit. Bývají to učitelé, kteří se svými charakteristikami liší od fakultního průměru, jsou nekonformní, svérázní. Pak se může stát, že drobný negativně laděný údaj převáží nad mnoha kladnými aspekty učitelovy činnosti a vyučující začne mít na dané škole problémy.

Tolik příznivci jediné globální charakteristiky.

Co říkají zastánci **multidimenzionálního pojetí** efektivní výuky? Výuka sama je mnohorozměrná a snaha vtěsnat její bohatost do jediného ukazatele představuje sama o sobě závažné zjednodušení. Analýzy existujících nástrojů pro studentské posuzování kvality výuky, rozhovory se studenty, faktorová 30 publikovaných faktorových analýz vedou podle H. W. Marhe a L. A. Roche (1997) k závěru, že studentské hodnocení výuky má zřejmě devět dimenzí. Jsou to: hodnota učení, učitelovo nadšení, jasnost a organizace výuky, skupinová interakce, individuální vztah učitele a studenta, rozsah a pokrytí učiva, zkoušení a klasifikování, zadávané úkoly, náročnost a obtížnost výuky. Dlouholeté zkušenosti s jedním z nejrozšířenějších nástrojů pro studentské posuzování kvality výuky SEEQ v různých zemích, různých vysokých školách, v různých studijních oborech, různých vyučovacích předmětech potvrzují mnohorozměrnost výuky. Globální položky nebo celkové hodnocení výuky nemůže adekvátně vystihnout různorodost výuky. Ukazatele tohoto typu bývají snadno ovlivnitelné okolnostmi, náladou posuzovatele než specifické položky.

- lze počet dimenzí stanovit obecně pro všechny učitele a školní situace, anebo je počet dimenzí závislý na různých formách výuky a různých typech předmětů a skupin studentů (d'Apolloniová, Abrami, 1997)?
- lze počet dimenzí stanovit nezávisle na účelu posuzování a na typu hodnocení? Vždyť sumativní hodnocení potřebuje minimum dimenzí, zatímco formativní potřebují dimenzí více.

VALIDITA STUDENTSKÉHO POSUZOVÁNÍ KVALITY VÝUKY

Desítky let se diskutuje – leckdy velmi vášnivě – o tom, zda je možné na výsledcích studentského posuzování stavět či nikoli, zda může být posuzování výrazněji zkresleno či nikoli. Posuzují studenti skutečně kvalitu učitelů a kvalitu výuky, anebo jsou jejich názory ovlivnitelné např. benevolentností známkování, typem předmětu a tedy hodnotí něco jiného, než si myslíme a než bychom potřebovali?

Jde o jiný problém, než je **reliabilita** – spolehlivost, konzistentnost, stabilita v čase. Ta se zdá být u studentského posuzování (pokud použijeme standardizované posuzovací nástroje) mimo dis-

Z konference o hodnocení vysokoškolské výuky studenty.

Nabízí se jistý kompromis. Pro formativní hodnocení je jistě vhodnější multidimenzionální přístup. Pro sumativní hodnocení by bylo možné – jak navrhuje H. W. Marsh a (1997, s. 1188) použít agregovaný ukazatel, který vznikne tak, že každé z výše uvedených devíti dimenzí se přidá určitá váha. Váha se bude měnit podle specifčnosti kontextu, v němž výuka probíhá.

Přesto zůstávají některé otázky související s počtem dimenzí efektivní výuky stále ještě otevřeny. Např.:

kusi. Titíž učitelé, kteří byli posuzováni různými ročníky studentů po dobu 13 let, si drželi obdobný profil hodnot v dotazníku SEEQ. Tentíž učitel vyučující různé předměty byl hodnocen různými studenty obdobně ($r = 0,61$), zatímco různí učitelé, kteří vyučovali tentíž předmět v tomtéž ročníku byli hodnoceni rozdílně ($r = -0,05$). Specifčnost učitelova obrazu v očích studentů a stabilita jeho „učitelského profilu“ v různých dimenzích výuky svědčí pro to, že je užitečné použí-
(pokračování na str. 11)

(pokračování ze str. 10)

vat studentského hodnocení jako zpětné vazby pro učitele a katedry a dále, že každý učitel po svém ovlivňuje studentovo učení (Marsh, Roche, 1997).

Efektivita výuky může být posuzována různými lidmi: studenty pregraduálního studia, studenty postgraduálního studia, absolventy, učitelskými kolegy, učitelskými nadřízenými, vycvičenými nezávislými pozorovateli a pochopitelně učitelem samotným (formou sebehodnocení). Vzájemné vztahy mezi jejich hodnocením výuky popsal např. K. A. Feldman (1989). Podstatné je konstatování, že nejspolehlivější je posuzování kvality výuky studenty a absolventy.

Validita studentského posuzování výuky se dá zkoumat mnoha způsoby. Jedním z nich je multisekční, multiskupinový přístup, kdy studenti studují stejný vyučovací předmět. Jsou rozděleni do skupin a každou skupinu vyučuje jiný učitel, ale závěrečné zkoušení je prováděno postupem stejným pro všechny. Sleduje se, nakolik závěrečné výsledky studentského učení korelují se studentským hod-

zvaného zkoušení lépe. Korelace mezi různými dimenzemi posuzované výuky a studentskými výsledky u zkoušky byly tyto: 0,55 pro strukturování výuky a učiva, 0,52 pro interakci učitel–studenti, 0,50 pro učitelovy dovednosti, 0,49 pro celkový dojem z výuky, 0,45 pro celkový dojem z učitele, 0,39 pro učení, 0,32 pro lidský vztah mezi učitelem a studenty, 0,30 pro zkoušení a hodnocení, 0,28 pro zpětnou vazbu poskytovanou studentům. K těmto výsledkům dodává W. J. McKeachie (1997), že korelace nejsou těsné z řady důvodů: závěrečné zkoušení se obvykle provádí didaktickými testy, které akcentují především deklarativní znalosti. Neberou se v úvahu u různých učitelů rozdílné cíle výuky, nesledují se změny v postojích studentů k předmětu, změny v učební motivaci. Přitom výborný učitel jde vždycky nad text učebnice a naučí více, než se postihne zkouškou.

Při diskusích o tom, zda je studentské posuzování validní nebo ne, se nevěnuje náležitá pozornost pojmu zkreslení. V čem spočívají obtíže laické interpretace pojmu zkreslení? Podle H. W. Marshe

studentského posuzování, d) používají se nevhodné potupy pro operacionalizování pojmů zkreslení a potenciální zkreslující proměnná, e) projekt experimentu nebývá metodologicky správně koncipován.

Pojem zkreslující proměnná navíc není absolutní, pouze relativní. Správně připomínají odborníci (d'Apolloniová, Abrami, 1997), že např. shovívavost při známkování, „měkkost, benevolentnost“ může být považována za zkreslující faktor tehdy, když se shovívavost kladně neprojeví ve studentově úsilí učít se. (My bychom dodali: jde o případy, kdy student ví, že známku získá „zadarmo“.) Učitelova shovívavost, velkorysost nemusí být zkreslujícím faktorem, když pozvedne studentovo sebepojetí, vnímanou osobní zdatnost a student se začne daleko víc učít, když učitelova velkorysost pomůže studentovi překonat krizovou situaci v učení apod.

V přehledové práci (Mareš, 1991) jsme se pokusili shrnout tehdejší názory na to, které faktory mohou ovlivnit studentské posuzování kvality výuky. Podívejme se nyní na ty faktory, k nimž se

Tab. 1 Faktory prostředí a jejich možný vliv na studentské posuzování (modifikovaně podle March, Roche, 1997, s.1194)

Faktor	Závěry z empirických výzkumů
Předchozí zájem studenta o předmět a učivo.	Studijní skupiny s vyšším zájmem o daný předmět hodnotí výuku příznivěji, ale ne vždy se zjišťovalo, zda zájem studentů existoval před začátkem výuky anebo byl vyvolán zajímavým učivem nebo motivujícím učitelem.
Studentem očekávaná známka u zkoušky versus skutečně získaná známka.	Průměrná známka studijní skupiny koreluje s průměrem studentského hodnocení výuky, ale interpretace toho vztahu je složitá. Závisí na tom, zda lepší známky jsou dány učitelovou shovívavostí, nebo kvalitní výukou a studentovým učením anebo existencí rozdílů mezi studijními skupinami ještě předtím, než výuka začala.
Volitelnost předmětu.	Volitelné předměty a předměty, které si studenti zapisují pro jejich důležitost či zajímavost bývají hodnoceny lépe.
Obtížnost a náročnost předmětu.	Obtížné předměty a předměty, které vyžadují od studentů značné úsilí a mnoho studijního času jsou hodnoceny spíše příznivě.
Velikost studijní skupiny, počet studentů ve třídě.	Závěry výzkumů jsou nejednoznačné. Část výzkumů konstatuje, že jen výuka v menších skupinách je hodnocena příznivě. Jiné výzkumy postulují nelineární vztah – při malých a velkých počtech studentů ve skupině je výuka hodnocena příznivě, při středních počtech spíše nepříznivě.
Ročník studia nebo typ studia (pregraduální-postgraduální).	Postgraduální studium bývá hodnoceno příznivěji. Rozporné výsledky se týkají ročníků pregraduálního studia (vyšší ročníky jsou benevolentnější – vyšší ročníky jsou přísnější).
Učitelovo akademické postavení (lektor, asistent, odborný asistent, docent, profesor).	Výsledky nejednoznačné, ale převažuje názor, že vliv je spíš malý nebo žádný.
Pohlaví vyučujícího nebo studujícího.	Výsledky nejednoznačné, ale převažuje názor, že vliv je spíš malý nebo žádný.
Typ vyučovacího předmětu.	Výsledky nejednoznačné, ale zdá se, že poněkud lépe jsou hodnoceny humanitní předměty než přírodovědné. Proběhlo zatím málo výzkumů na dané téma.
Účel posuzování.	Zdá se, že pokud studenti vědí, že jde o sumativní hodnocení (s důsledky pro smlouvy učitelů, jejich odměny a platy), hodnotí výuku příznivěji.
Anonymita posuzování.	Zdá se, že studenti hodnotí výuku příznivěji, pokud posuzování není anonymní a pokud je hodnocený učitel přítomen v místnosti, kde studenti vyplňují posuzovací archy.
Zvláštnosti studentovy osobnosti.	Výsledky nejednoznačné, ale převažuje názor, že vliv je malý nebo žádný, zejména pokud jde o osobnostní typy. Dá se předpokládat vliv studentova pojetí svého učení a učitelova vyučování.

nocním kvality výuky, kterou absolvovali u různých učitelů. P. A. Cohen ve své metaanalýze konstatoval, že studijní skupiny, které hodnotily absolvovanou výuku výše, uspěly u závěrečného standardi-

(1987) v tom, že: a) korelační vztahy se považují za vztahy kauzální, b) není vhodná jednotka analýzy (spíše než student je vhodnější průměr skupiny, třídy), c) ignoruje se multivariační podstata

vrací současná diskuse a jak vidí jejich vliv přední odborníci (tab. 1).

Část věnovanou validitě studentského posuzování kvality výuky uzavřeme lapidárním konstatováním W. J. McKeachie

(1997, s. 1219). Dobrou zprávou je, že studentské posuzování kvality výuky kladně koreluje s mnoha ukazateli učitelovy efektivity výuky. Špatnou zprávou je, že učitelé nejsou stejně efektivní ve své práci u všech studentů a při plnění všech cílů.

VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ STUDENTSKÉHO POSUZOVÁNÍ

V úvodu jsme zmínili dva možné účely hodnocení: sumativní a formativní. Nejrizikovější se zdá ono první, sumativní, neboť se dotýká existenčních aspektů učitelova působení na vysoké škole. Proto je rozebereme podrobněji.

Sumativní hodnocení učitelů provádějí učitelovi nadřízení, personalisté, různá grémia fakulty či vysoké školy. Ti všichni obvykle dostávají do rukou „výtahy“, „přehledy“ z výsledků studentského posuzování kateder, předmětů i jednotlivých učitelů. Je paradoxní, jak upozorňují odborníci (Franklin, Theal, 1989, McKeachie, 1997 aj.), že se desítky studií snaží prozkoumat validitu studentského posuzování, ale téměř nikdo se nezajímá o validitu posuzování kateder a učitelů v těchto grémiích, kde se s výsledky pracuje. Výsledky získané od studentů mohou být validní, reliabilní, a přesto jen část decizních orgánů je dokáže správně interpretovat a citlivě s nimi pracovat. Nejsou vzácné situace, kdy členové příslušné komise bagatelizují získané výsledky, používají paušalizující argumenty typu: *Není dobrý ve výzkumu, a proto nemůže ani dobře učit. Nemůže očekávat, že studenti poznají, kdo je dobrý učitel a kdo ne, dokud si na vysoké škole nepobudou pár let. Všichni studenti chtějí jen poslouchat vtipy a dostat zadarmo zkoušku* (McKeachie, 1997, s. 1222). Podobné výroky slycháme i u nás. Stává se také, že členové těchto grémií se chytají číselných údajů, zejména aritmetického průměru bodů, který získal příslušný učitel od studentů určitého ročníku v určitém předmětu. Číselnou hodnotu mechanicky srovnávají s hodnotou jiného učitele získanou u jiných studentů, v jiném ročníku, v jiném předmětu, s jiným obsahem, jinými cíli – srovnávají tedy nesrovnatelné. Určitým kompromisem by mohlo být porovnání rozložení studentských odpovědí, tj. počet těch studentů, kteří označili učitele či výuky za vynikající a počet těch, kteří jsou velmi nespokojeni (viz výše zmíněné doporučení d'Apolloniové a Abramioho o čtyřech kategoriích učitelů).

Pro účely sumativního hodnocení je rozumné mezi položky zjišťující kvalitu výuky zařadit též položky zajímavější se o to, jak studenti hodnotí svůj vlastní pokrok v učení vzhledem k různým cílům učení. (V našich podmínkách jsme tento přístup ověřovali na přelomu 70. a 80. let s využitím posuzovací škály R. G. Hoffmana, 1976 a velmi se osvědčil.) Může podat informace o tom, jaké pojetí výuky preferuje daný učitel i jaké pojetí vyučování preferuje daný student. Navíc, jak upozorňuje

W. J. McKeachie (1997) je grémium posuzujícím vysokoškolské učitele vedeno k zamyšlení nad tím, které cíle jsou nejdůležitější pro určitý předmět v celkovém kontextu dané katedry, fakulty a univerzity.

Formativní hodnocení je vnitřní záležitostí kateder a učitelů. Domníváme se spolu s D. Dukem (1990), že má především dva cíle: posilovat odpovědnost učitelů za pedagogickou činnost a především napomáhat profesionálnímu růstu, rozvoji učitele. Profesionálním rozvojem rozumí procesy, s jejichž pomocí kompetentní učitelé dosahují vyšších úrovní profesionální kompetence, rozšiřují a prohlubují porozumění sobě samému, sociální roli, kontextu a povolání.

Má-li studentské posuzování kvality výuky přinést změny v učitelově jednání, musí být zjištěné výsledky s učitelem někdo prodiskutovat, učitel musí mít čas si promyslet, co mu vlastně říkají a co by měl případně ve své práci změnit. Není vhodné učitelé výsledky pouze předat či jen zaslat poštou, měl by je s ním prodebatovat specialista. Na tuto situaci můžeme s jistou licencí aplikovat charakteristiky ideálních supervizorů, jak si je představují učitelé (modifikovaně podle Dunkin, 1990, s. 135):

- zdroj údajů musí být důvěryhodný,
- musí mít schopnost navodit takový vztah, který učitel vnímá jako snahu pomoci,
- nesmí navodit pocit ohrožení,
- musí být trpělivý,
- musí být pohotový, pružný,
- musí rozumět aspektům výuky,
- musí být schopen vyložit varianty, jak se dá činnost zlepšit,
- musí mít vlastní pedagogické zkušenosti,
- musí umět přesvědčovat, argumentovat.

Na závěr můžeme konstatovat: studentské posuzování kvality výuky je jednou z validních a reliabilních metod, jimiž se dá kvalita zjišťovat. Má své meze použitelnosti a nevyplácí se jí přeceňovat ani podceňovat. Otázka tedy nezní zda ano či ne, ale kdy, kde a v jaké podobě. Největší práce stále čeká v oblasti, která je dnes klíčová: jak korektně a na profesionální úrovni pracovat se získanými výsledky, aby se pedagogická činnost učitelů na vysokých školách zlepšovala.

Literatura:

d'Apollonia S., Abrami, P. C.: Navigating Student Ratings of Instruction. *American Psychologist*, 52, 1997, č. 11, s. 1198–1208.

Cohen, P. A.: A Critical Analysis and Reanalysis of the Multisection Validity Meta-Analysis. Annual Meeting of the American Educational Research Association, Washington, April 1987.

Duke, D. L.: Developing Teacher Evaluation Systems That Promote Professional Growth. *Journal of Personnel Evaluation in Education*, 4, 1990, s. 131–144.

Feldman, K. A.: Instructional Effectiveness of College Teachers as Judged by Teachers Themselves, Current and Former Students, Colleagues, Administrators, and External (Neutral) Observers. *Research in Higher Education*, 30, 1989, č. 1, s. 137–194.

Franklin, J., Theall, M.: Who Read Ratings. Knowledge, Attitude and Practice of Users of Student Rating of Instruction. Paper Presented at Annual Meeting of the American Educational Research Association. San Francisco, April 1989.

Greenwald, A. G.: Validity Concerns and Usefulness of Student Ratings of Instruction. *American Psychologist*, 52, 1997, č. 11, s. 1182–1186.

Hoffman, R. G.: Student Descriptions of Instructional Characteristics as Relevant Indices of Teaching Effectiveness. Maryland, University of Maryland 1976.

Mareš, J.: Hodnocení kvality vysokoškolské výuky pomocí posuzovacích škál. Praha, Ústav rozvoje vysokých škol ČSR 1985, 26 s.

Mareš, J.: Validita studentského posuzování výuky. *Čs. psychologie*, 32, 1988, č. 5, s. 392–406.

Mareš, J.: Students' Rating As One Method of Instructional Evaluation. Sborník vědeckých prací LF UK v Hradci Králové, 33, 1990, č. 4, s. 379–461.

Mareš, J.: Studentské posuzování jako jedna z metod hodnocení vysokoškolské výuky. Praha, SPN 1991, 153 s.

Mareš, J.: Tvorba posuzovací škály pro studentské hodnocení výuky. *Alma Mater*, 4, 1994, č. 4, s. 3–16.

Mareš, J., Slavík, J., Švec, V., Svatoš, T.: Učitelovo pojetí výuky, Brno, Masarykova univerzita 1996.

Marsh, H. W.: Students' Evaluations of University Teaching – Research Findings, Methodological Issues, and Directions for Future Research. *International Journal of Educational Research*, 1987, č. 3.

Marsh, H. W., Roche, L. A.: Making Students' Evaluations of Teaching Effectiveness Effective. *American Psychologist*, 52, 1997, č. 11, s. 1187–1197.

McKeachie, W. J.: Research on College Teaching – The Historical Background. *Journal of Educational Psychology*, 82, 1990, č. 2, s. 189–200.

McKeachie, W. J.: Student Ratings. *American Psychologist*, 52, 1997, č. 11, s. 1218–1225.

Rossum, van E. J., Deijkers, R., Hamer, R.: Students Learning Conceptions and Their Interpretation of Significant Educational Concepts. *Higher Education*, 14, 1985, č. 6, s. 617–641.

Scriven, M.: Summative Teacher Evaluation. In: Millman, J. (Ed.) *Handbook of Teacher Evaluation*. Beverly Hill, Sage 1981, s. 244–271.

Stringer, M., Irwing, P.: Students' Evaluations of Teaching Effectiveness. A Structural Modelling Approach. *British Journal of Educational Psychology*, 68, 1998, s. 409–426.

INSTITUT REKLAMNÍ TVORBY A MARKETINGOVÝCH KOMUNIKACÍ PŘI FAKULTĚ TECHNOLOGICKÉ VE ZLÍNĚ

DIVADELNÍ LUHAČOVICE

Rozhovor s Mgr. Vojtěškou Kupcovou o zajímavé prázdninové aktivitě studentů Institutu reklamní tvorby a marketingových komunikací ze Zlína.

JAK SE ZRODIL NÁPAD DIVADELNÍ PŘEHLÍDKY?

„Naši studenti se věnují marketingu reklamy, propagačním kampaním a public relations a spouště dalších věcí v rámci výuky a tomu by se potom měli věnovat i v praxi. Protože pro život je nejlépe, když získají praktické zkušenosti již v době vysokoškolského studia, snažíme se jim připravit nějaká zajímavá cvičení. Proto se také zrodil nápad, uspořádat v Luhačovicích divadelní přehlídku, kterou by naši studenti mohli právě v rámci zmíněných praktických cvičení organizovat.“

PROČ V LUHAČOVICÍCH?

„Jednak samozřejmě proto, že jsou to krásné moravské lázně a herci je rádi navštěvují – a to dílem i z nutnosti – léčí se tam choroby dýchacího ústrojí a některé poruchy hlasivek, z tohoto důvodu je tedy mají rádi. A přirozeně bylo záměrem také rozšíření kulturní nabídky v samotných lázních. Studenti se zajímali, o jakou kulturu by tam byl zájem, co tam chybí, a zjistili, že právě oblast komorní divadelní tvorby tam téměř zastoupena není. Také termín se nám podařilo vybrat vhodně, 23.–28. srpna. Poslední týden v srpnu už herci většinou nastupují do divadel, začíná se zkoušet, navíc v lázních je v plném proudu hlavní lázeňská sezóna. Právě v tom týdnu tam žádná významnější kulturní událost nebyla, takže jsme se pustili do práce.“

PŘIZVALI JSTE NĚKoho NA POMOC?

„Naší velkou oporou byl dramaturg Národního divadla v Brně, docent Miroslav Plešák, který je současně i pedagogem na brněnské Janáčkově akademii múzických umění. Ten nám pomohl s výběrem vhodných představení a společně jsme přišli na myšlenku, že by prvním představením mohli přehlídku zahájit studenti JAMU. Když jsme totiž hledali, kdo by mohl být kmotrem té první přehlídky komorních divadelních představení v Luhačovicích, napadlo nás, že kdo jiný, než luhačovický rodák J. A. Pitínský. A protože studenti JAMU měli nově nastudovanou jeho hru „Pokojiček“, rozhodli jsme se, že s ní zahájíme.“

Potom jsme ještě hledali někoho, kdo by mohl mít nad akcí záštitu. Usoudili jsme, že ministr kultury nebo ministr školství jsou poměrně velmi vytížené osobnosti, a tak jsme se rozhodli pro rektory obou zúčastněných škol, tedy Prof. Ing. Petra Vavřina, DrSc. a Prof. Aloise Hajdu. Oslovili jsme je a myslím si, že je naše nabídka potěšila. Oba ji s radostí přijali a já bych jim touto cestou ještě jednou chtěla poděkovat, že se svého úkolu zhostili velice krásně. Pobývali v Luhačovicích, chodili na představení a celou dobu nám drželi palce.“

MŮŽETE PŘIBLÍŽIT PROGRAM PŘEHLÍDKY?

„Samotná přehlídka trvala od úterý 23. do soboty 28. srpna. V pondělí jsme uvedli takové – jak jsme tomu říkali – „představení v předvečer“. Bylo to vystoupení Lubora Tokoše za doprovodu cimbálu v podání Jury Petřů, jednalo se o čtení z nerealizovaného scénáře Jana Skácela „Na koni páv a smrt a moruše“. Potom už se rozběhla jednotlivá představení.“

Zahájili jsme již zmíněnou hrou „Pokojiček“ J. A. Pitínského v podání studentů JAMU. Následovali herci z divadla v Karlových Varech, Komorní scéna TOSCA, s „Letním dnem“ Slawomira Mrożka. Pozvali jsme také Městské divadlo ze Zlína, Studio Z, které uvedlo v české premiéře hru francouzské autorky Leloh Bellonové „Pokoje pro přátele“. Dalším hostem bylo Komorní divadlo Aréna z Ostravy s pohádkovou hrou Carla Gozziho (v úpravě manželů Vostrých) „Být královnou v Samandalu“ a závěr patřil Divadlu komedie Praha, které přivezlo hru současného švédského autora Per Olov Enquista „Obrázkaři“ – hra je zajímavá tím, že zachycuje jakoby skutečnou epizodu života švédské spisovatelky Selmy Lagerlöfové, držitelky Nobelovy ceny za literaturu.“

CO BYLO ÚKOLEM VAŠICH STUDENTŮ?

„Studenti se na celé akci podíleli od samého počátku. Společně jsme připravovali organizační schéma, zajišťovali jsme vše, co je pro takovou přehlídku a při její přípravě nutné. Včetně tiskové konference, kterou k akci studenti svolali a sami si ji řídili, připravili pro ni tiskové materiály. Naši kolegové z grafického ateliéru katedry reklamní tvorby připravovali návrh na plakát, programový bulletin, na jehož textu se podíleli zase

moji studenti. Společně jsme potom zajišťovali různé drobné organizační úkoly, a při takové velké akci je jich hodně. Studenti se účastnili také např. jednání se sponzory, protože na akci nám pochopitelně nikdo peníze nedal, jen Lázně Luhačovice, a. s., se podílely značnou částkou. Sponzory jsme našli. Chtěli jsme jít cestou u nás dosti „neprošlápanou“, tedy hledali jsme především v Luhačovicích a blízkém okolí, a i to se nám podařilo. Nicméně si studenti vyzkoušeli, jak je to těžké, když se má taková akce zabezpečit od A do Z.“

A BUDOUCNOST DIVADELNÍCH LUHAČOVIC – BUDE-LI...?

„Celá akce se podařila, dokonce i u sponzorů s příznivou odezvou, chtěli bychom ji opakovat. Ostatně s touto perspektivou se také Divadelní Luhačovice označovaly jako I. ročník, a máme i vyšší ambice. V příštím roce chceme pozvat nejméně jeden soubor ze Slovenska. A další věc – když půjdete v Luhačovicích po kolonádě, jistě uslyšíte i němčinu, takže bychom chtěli jeden soubor možná z Rakouska, eventuálně z Německa. V těchto ambicích nás podporuje odezva, a to nejen v médiích, ale i u divadel, ale především u lázeňských hostů, jimž bylo vše určeno. Společnost Lázně Luhačovice konstatovala, že průměrná návštěvnost značně překročila jejich očekávání. Dvě představení, úvodní „jamácké“ a závěrečné pražské, byla zcela vyprodána, musely se přidávat židle, aby se dostalo na co nejvíce diváků – a není to zrovna malé divadlo, jeho kapacita je 250 míst. Dá se tedy říci, že se nám podařilo zaplnit určitou mezeru, která v nabídce kultury v Luhačovicích byla, a že se budeme moci učit na dalších ročnících. Všichni zúčastnění, jak studenti, tak herci i diváci, byli myslím spokojeni.“

Připravil: /say/

ZDROJE OBNOVITELNÝCH ENERGIÍ

Česká asociace pro obnovitelné energie (ČAOE) a Ústav procesního a ekologického inženýrství Fakulty strojního inženýrství VUT v Brně pořádaly a pořádají v období od října do prosince 1999 cyklus odborných přednášek předních českých odborníků v oblasti obnovitelných energií.

Přednášky jsou pořádány pravidelně vždy v pátek od 8.40 do 12.05 hod. na oddělení ekologického inženýrství Ústavu procesního a ekologického inženýrství Fakulty strojní VUT v Brno, Technická 2, 8. poschodí.

Termíny a obsahy přednáškových bloků (pro úplnost uvádíme i ty, které se již uskutečnily):

8. října – Aplikace akumulátorů při akumulaci elektrické energie ze zdrojů obnovitelných energií.

Doc. RNDr. Miroslav Cenek, CSc., ústav elektrotechnologie, FEI VUT Brno. Olověné, nikl-kadmiové a nikl-železné akumulátory. Význam akumulátorů při akumulaci elektrické energie z větrných a vodních elektráren a fotovoltaických článků. Trvalé a intervalové nabíjení akumulátorů.

15. října – Odborná exkurze u firmy EKO-SOLARIS Kroměříž.

Doc. RNDr. Miroslav Cenek, CSc., ústav elektrotechnologie, FEI VUT Brno. Exkurze u předního českého výrobce fototerminálních systémů.

22. října – Solární fototerminální systémy.

Doc. Ing. Karel Brož, CSc., katedra techniky prostředí, FS ČVUT Praha. Přehled a skladba fototerminálních systémů. Solární kolektory. Konstrukce kolektorů, akumulace tepla. Potřebná zařízení, regulace měření, aplikace.

29. října – Solární fotovoltaické systémy.

Ing. Radim Bařínka, Solartec s. r. o., Rožnov pod Radhoštěm. Konstrukce fotovoltaických solárních článků. Monokrystalické, polykrystalické a amorfní fotovoltaické články. Antireflexní vrstvy, parametry článků a jejich měření. Konstrukce fotovoltaických solárních panelů a jejich systémové řešení.

5. listopadu – Malé vodní elektrárny.

Dipl. Ing. Libor Šamánek, ČEZ a. s., vodní elektrárny. Možnosti využití nízkopotenciální vodní energie v ČR. Typy malých vodních elektráren. Vodní turbíny českých výrobců pro malé vodní elektrárny. Srovnání technologie se zahraničím.

12. listopadu – Větrné elektrárny.

Prof. Ing. Karel Filakovský, CSc., letecký ústav, FS VUT Brno. Vývoj a využití energie větru do současnosti. Nezbytná politika podpory státu v této oblasti ve vyspělých zemích. Zhodnocení možností využití větrné energie.

19. listopadu – Tepelná čerpadla.

Ing. Karel Kodiš, technický ředitel, Geoterm, s. r. o., Praha. Princip a funkce zařízení.

Přehled systémů tepelných čerpadel. Energetika provozu. Možnosti získávání tepla. Situace na našem trhu. Legislativa. Ekonomika.

26. listopadu – Využívání biomasy pro energetické účely v zemědělství.

RNDr. Zdeněk Pastorek, CSc., ředitel, Výzkumný ústav zemědělské techniky Praha. Základy techniky a technologických procesů pro využití biomasy. Stroje a zařízení, navrhování strojních lisů, praktické příklady.

3. prosince – Fyzikální aspekty prvků a systémů staveb s nízkou spotřebou energie.

RNDr. Vojtěch Orel, CSc., VÚES a. s. Brno. Izolační materiály. Zásobníky energie a jejich vlastnosti. Rekuperační systémy, tepelná čerpadla. Podíl řídicího systému na tepelné bilanci komplexního objektu.

10. prosince – Experimentální ekologický dům s nízkou spotřebou energie.

RNDr. Vojtěch Orel, CSc., VÚES a. s., Brno. Snižování spotřeby energie z klasických zdrojů. Projekt „Experimentálního ekologického domu VÚES“, jeho vybavení netradičními zdroji energie, včetně řídicího a monitorovacího systému.

17. prosince – výzkum a vývoj energetických systémů třetího tisíciletí.

Makroenergetická globální i regionální havarijní situace. Sluneční energie jako hlavní zdroj energie pro další rozvoj civilizace. Budování výkonných integrovaných systémů.

Doporučená literatura: Cenek M., Brož K., Filakovský K., Kazelle J., Kloz M., Kodyš K., Orel V., Pastorek Z., Řehák J., Sum J., Šamánek L., Šoch J., Truxa J.: Zdroje obnovitelných energií, FCC Public 1999.

V případě zájmu o účast na jednotlivých přednáškách (eventuálně na všech zbývajících) nám pošlete písemnou přihlášku na sekretariát ČAOE v Brně, Smetanova 17, 692 00, nebo faxem na č.: (05) 41 24 33 56.

*Doc. RNDr. Miroslav Cenek, CSc.
předseda ČAOE
garant odborných přednášek*

ZAHRAŇIČNÍ STUDENTI V ÚSTAVU STAVEBNÍ MECHANIKY

Prázdniny s IAESTE

Jistě není pochyb o tom, že pro vysokoškolské studenty i pedagogy je užitečné, získávat představu o způsobu a úrovni výuky na příbuzných zahraničních školách. Stejně tak je nepochybné, že k takovému cíli nejlépe vedou osobní, přímé kontakty a zkušenosti; těch lze docílit různými způsoby.

Když pomineme ty nejběžnější z nich, tedy studium v zahraničí, různé studijní pobyty, hostování pedagogů a účast v mezinárodních projektech edukativního či výzkumného zaměření, nebude snad bez zajímavosti zmínit se o výměně studentů prostřednictvím IAESTE.

Tato světová studentská organizace (International Assotiation for the Exchange to Students for Technical Experience) zprostředkovává totiž také prázdninové – obvykle měsíční – praxe jednotlivců na vysokých školách, či u firem technického zaměření v různých zemích. Náplní je vedle kulturně společenských a poznávacích aktivit (organizovaných místním centrem IAESTE) zejména pracovní studijní pobyt jednotlivých studentů na některém pracovišti. To je pochopitelně příležitost – a to příležitost oboustranná – k získání výše zmíněných informací.

V našem ústavu máme již několik let možnost se přesvědčit, že to skutečně funguje. Tímto způsobem nás totiž navštívili již studenti či studentky z Finska, Izraele, Makedonie, Řecka, Japonska, Brazílie a Německa. Vždy jsme z prostředků nějakých grantů uhradili část pobytových nákladů, hostující studenti potom vykonávali pomocné práce při řešení příslušného projektu, a dostávali se tak do bližších, pracovních kontaktů s učiteli a doktory. Nevýhodou je prázdninové období a zahraniční praktikanti se setkají jen s částí členů ústavu. Přesto se nám tato forma zdá velmi užitečnou a těší nás také skutečnost, že místo svého pobytu si zahraniční studenti zvolili sami, a to z velké nabídky univerzit či firem celého světa.

Rád bych se zmínil ještě o další možnosti (také doposud málo využívané), jak získat nové odborné poznatky a současné informace o zahraniční univerzitě – jsou to letní kurzy pro postgraduální studenty. Několik doktorandů našeho ústavu se v loňském i letošním roce zúčastnilo týdenních kurzů „Advanced Studies – Structural Engineering and CAE“ ve Výmaru, který pořádala (a výrazně dotovala) Bauhaus – Universität Weimar. Tato univerzita je současně naší partnerskou organizací v rámci projektu SOCRATES / ERASMUS.

Doufáme, že podobné aktivity budou probíhat v různých formách i v dalších letech.

Prof. Ing. Břetislav Teplý, CSc., Ústav stavební mechaniky FaSt

FAKULTA ARCHITEKTURY VYSTAVOVALA V SLOVINSKÉ LUBLANI

Výstavu inicioval velvyslanec Slovinské republiky

Fakulta architektury vystavovala v slovinské Lublani. Toto jednoduché konstatování v sobě skrývá jeden z bodů soustavných aktivit, pro které se fakulta rozhodla v roce 1995 – dát o sobě vědět za hranicemi vlastního regionu.

Výstavy jsou specifickou formou publikací, typickou pro obory pracující s vizuální informací, zejména pro obory výtvarné, ale také pro architekturu a urbanismus. „Být viděn“ je ctizádostí každého architekta. Konec konců každý dům, každou ulici posuzujeme nejprve zrakem, teprve v druhém plánu jsme schopni vnímat užité kvality objektů. V akademickém světě navíc platí ona známá zásada „publish or perish“, tedy nepublikuješ-li, jako bys neexistoval. Od architektů – snad s výjimkou teoretiků a historiků architektury – se dá stěží očekávat takové množství publikací, jakým oplývají přírodovědné a ryze technické obory. To je zřejmé z umělecko-technické povahy naší profese. Proto tedy výstavy, které také vždy byly součástí prezentace práce fakulty. Záměr vystavovat mimo „rodnou vísku“ však vyžaduje jeden předpoklad: že o vaši výstavu bude mít někdo zájem. Takový zájem nevzniká sám sebou, neboť renomované galerie mívají svůj program naplněn nejméně rok předem. Díky dobrým vztahům k vedení pražské Frágrerovy galerie jsme tedy využili možnost vystavovat v této nejprestižnější instituci, zabývající se prezentací architektury. Poprvé to bylo v roce 1995. Od té doby jsme zde vystavovali již třikrát a recenze k našim výstavám, publikované v odborném tisku, byly více než příznivé. Jistým způsobem jsme tak také udali tón – v letošním roce poprvé vystavovala ve Frágrerově galerii liberecká fakulta architektury, na pražskou fakultu se čeká.

V zahraničí jsme vystavovali poprvé vloni, kdy jsme využili kontaktů s velvyslancem České republiky v Rakousku a představili práce našich studentů v Českém centru ve Vídni.

Nyní tedy Lublaň. Také tato výstava byla iniciována velvyslancem. Tentokrát jim byl velvyslanec Slovinské republiky v Praze, pan Dr. Damjan Prelovšek. Štěstím pro nás bylo, že je původní profesí historik architektury a zúčastnil se vernisáže naší poslední výstavy ve Frágrerově galerii. Ta se mu zřejmě líbila natolik, že nabídnul zprostředkování výměny výstav mezi Univerzitou Lublaň, fakultou architektury a naší fakultou.

Obě výstavy byly realizovány. U nás v prostorách auly rektorátu vystavoval prof. Gabrijelčič své mosty. Jistě zajímavé, byť nezvyklé téma práce architekta. Vernisáž byla slušně navštívena, kromě autora zastupovala slovinskou stranu delegace učitelů lublaňské fakulty v čele s děkanem Fedjou Koširem. Bylo potěšitelné, že z naší strany se vernisáže kromě učitelů a studentů fakulty architektury zúčastnili i odborníci jiných profesí, jmenovitě třeba prof. Stráský ze stavební fakulty VUT. Jeho vynikající projekty a realizace mostů jsou všeobecně známy. Přátelské špičkování na téma architekti versus strukturální inženýři jen přispělo k příjemné atmosféře setkání.

Naše vernisáž ve výstavní síni lublaňské fakulty byla rovněž dobře navštívena, a to přes skutečnost, že probíhalo zkouškové období a škola by tedy měla být víceméně prázdná.

Naším uším zněla příjemně slova prof. Gabrijelčiče, který ve své zahajovací řeči uvedl, že při rozhodování o tom, s kterou českou školou architektury chtějí pro budoucnost navá-

zat styky, rozhodli se pro brněnskou fakultu pro její progresivitu. Doporučení v tomto smyslu měli dostat právě od velvyslance Prelovška. Jistě něco, s čím se v domácích poměrech nesetkáváme každý den.

Že se nejednalo o pouhou zdvořilost, potvrzuje i smlouva o spolupráci v rámci programu ERASMUS, která byla na místě dohodnuta a v následujících dnech podepsána.

*Doc. Ing.arch. Alois Nový, CSc.,
Fakulta architektury VUT Brno*

Vernisáž prací brněnských studentů na fakultě architektury v Lublani.

Nové knihy

PROVIZORIA DOPRAVNÍCH STAVEB PRO ÚZEMÍ POSTIŽENÁ PŘÍRODNÍMI KATASTROFAMI

Přírodní katastrofy postihují lidstvo po celé věky jeho vývoje. Tuto skutečnost si uvědomili autoři publikace, když se podíleli každý ve svém oboru a na jiném místě na likvidaci následků ničivých povodní, které postihly tak rozsáhlá území naší vlasti. Každý z autorů měl možnost poznat hrůzu povodněmi způsobených škod, zoufalství postižených a bezradnost mnohých, kteří chtěli v dobré vůli pomoci.

Právě konstatování toho, že naše společnost není na podobné živelné pohromy dostatečně připravena, vedlo odborníky z Vysokého učení technického v Brně a Vojenské akademie v Brně k tomu, aby se spojili a kolektivně shrnuli své poznatky a zkušenosti z nouzového a provizorního vytváření cest a mostů do publikace, kterou vydala Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků.

Publikace si neklade za cíl být příručkou pro stavbu silnic a mostů – na to je příliš útlá. Jejím cílem je pouze seznámit odbornou technickou a také širší veřejnost s možnostmi nouzové a provizorní obnovy dopravních komunikací, zničených živelnými pohromami a navrhnout možná řešení této obnovy.

Pokud jde o výstavbu provizorních cest jsou si autoři vědomi toho, že na jejich navrhování a stavbu neexistují závazné pokyny, a proto pro potřebu stavebních organizací, podniků a úřadů na místní úrovni a konečně i pro potřebu svépomocných akcí pohromou postižených občanů, sestavili řadu víceméně vzorových řešení a technologických pokynů, opírajících se o zkušenosti a poznatky získané na dřívějších stavbách staveništních komunikací, lesních popř. horských cest a s nimi spojených mostních provizorií.

Stavební inženýři střední generace obvykle absolvovali ženíjní výcvik v rámci vojenských kateder při vysokých školách, a jsou tedy rámcově seznámeni s principy výstavby provizorních cest a mostních provizorií. I když tehdy získávali své znalosti z vojenských hledisek, mohou své znalosti využít také pro pomoc při odstraňování škod, způsobených živelnými pohromami. Mladší generace stavebních inženýrů však již vojenské katedry neabsolvovala a je pravděpodobné, že se s existencí vojenských provizorií ani nesetkala. Právě překlenout tuto mezeru v informovanosti mladší generace stavebních inženýrů a techniků si klade publikace za úkol.

Autoři jistě doufají, že poznatky, které v publikaci sdělují, nebude nutné k odstraňování následků živelných pohrom již nikdy použít. Výskyt těchto pohrom však, bohužel, nelze nikdy vyloučit – svědčí o tom časté zprávy o přírodních katastrofách, k nimž dochází na celém světě. Jsou však přesvědčeni, že sdělované poznatky budou přednostně využity zejména při výstavbě komunikačních provizorií budovaných např. jako součást staveništního zařízení pro přísun materiálu a jako náhradní dočasné dopravní spoje pro období budování a rekonstrukci trvalých dopravních a vodních staveb.

Publikaci je možno objednat v Informačním centru České komory autorizovaných inženýrů a techniků, Ostrovní 8, 110 00 Praha [tel.: (02) 24 91 40 93 nebo (02) 249 14 21 36]. Cena pro členy komory činí 240,- Kč a pro ostatní zájemce 299,- Kč.

*Doc. Ing. Leonard Hobst, CSc.,
vedoucí autorského kolektivu*

Přednáška viceguvernéra ČNB

Před hlavními letními prázdninami se na FP uskutečnila přednáška člena bankovní rady a viceguvernéra České národní banky Doc. Ing. Zdeňka Tůmy, CSc. na téma „Měnová politika České národní banky a související otázky makroekonomické politiky“.

Důležitost a aktuálnost problému, který se přímo i nepřímo dotýká hospodářského života na VUT, podtrhl svou osobní účastí pan rektor prof. Vavřín.

Doc. Tůma vystudoval VŠE, pracoval v Prognostickém ústavu ČSAV, přednášel makroekonomii na Fakultě sociálních věd UK. Byl poradcem ministra průmyslu a obchodu, pracoval jako hlavní ekonom Patria Finance. Před nástupem do ČNB (v únoru t.r.) byl výkonným ředitelem EBRD, kde zastupoval ČR, Slovensko, Maďarsko a Chorvatsko.

Přednáška se skládala ze dvou částí. V první pan viceguvernér seznámil přítomné s úlohou ČNB a jejím vlivem na současnou ekonomickou situaci. Je to v poslední době jedna z nejdiskutovanějších otázek. Zabýval se problematikou podmínek dlouhodobého ekonomického růstu, mezi nimiž za klíčovou označil stabilní kupní sílu. Informoval o přístupu vlády, jež přislíbila pokračování v privatizaci bank. Vzhledem k tomu, že je ČNB apolitická, sleduje především zájmy společnosti a soustřeďuje se na transparentnější prostředí, což podle něj nevyšší privatizace, ale jen taková opatření, která podstatně změní – zatím špatně – bilanci bank. Jeden z prvních úkolů při nástupu pana docenta Tůmy do funkce viceguvernéra, byla potřeba jasné definice cíle měnové politiky. Tato oblast mu byla vždy velice blízká. Banka používá maximální otevřenost, což odpovídá i způsobu poskytování dat o její činnosti. Lze proto nahlédnout na stránky Internetu, kde jsou např. pravidelně zveřejňovány nejen podstatné údaje, ale i zápisy z důležitých jednání.

Ve druhé části setkání odpovídal pan Tůma na otázky vznesené z řad akademických pracovníků a studentů fakulty. Odpovědi vysoce erudované osobnosti byly jasné, stručné a výstižné.

Závěrem lze konstatovat, že přednáška poskytla náměty na přemýšlení (i po jejím ukončení). Věřím, že část zúčastněných bude po kvalifikovaném výkladu ještě s větším zájmem sledovat dění v ČNB, a že se také podívá i na zmíněné www stránky (www.cnb.cz).

Petra Hendrychová

Workshop na FP

Od akademického roku 1997/98 otevřela podnikatelská fakulta VUT ve spolupráci s Nottingham Trent University ve Velké Británii britský bakalářský studijní program oboru „Business Finance“ (Obchodní finance). Ke studiu se mohou přihlásit studenti s ukončeným středoškolským vzděláním. Studium je uskutečňováno distanční formou v českém jazyce. Absolventům je přiznán britský titul BA (Hons).

Před prázdninami se uskutečnil workshop pořádaný v rámci fakulturních oslav stého výročí založení VUT. Zúčastnili se jej studenti výše uvedeného britského bakalářského programu a pracovníci FP. Pozvání managementu fakulty přijali akademičtí hosté z university ve Florencii a university v Trentu: hostující profesor Reali Fabio, dr. Stefano Pecchioli a dr. Filippo Kavalieri. Diskuse, která probíhala v angličtině, se týkala především organizování obdobných forem studií v západní Evropě, dále pak zvyšování kvality studia, mechanismus zpětné vazby mezi studentem a učitelem, procesu zkoušení, ověřování znalostí studenta a vstřebávání přednášené látky, termínů plánování fakulty a školy, vyváženosti jednotlivých předmětů, obecných otázek studia. Některé náměty byly pro přítomné velice lákavé, avšak z debaty vyplynulo, že se především musí striktně dodržovat předepsané studijní předpisy jako je např. studijní a zkušební řád. Vystavilo množství inspirativních námětů k zamyšlení, i když některé z nich se dají aplikovat pouze v určitých předmětech a formách studia.

V závěru jednání se účastníci shodli, že realizovaný workshop byl přínosem pro organizátory britského bakalářského programu BA (Hons). Připomínky budou zapracovány do příslušných programů.

Petra Hendrychová

Konference pod Davidovou věží

Před prázdninami se v Jeruzalémě uskutečnila konference, v pořadí již čtvrtá, s názvem „Ethics in the Information Age“. Zúčastnilo se jí 150 delegátů z 19 zemí světa. Největší zastoupení měla pochopitelně hostující země. Z postkomunistických zemí byla již tradičně nepoččetněji navštívena odborníky z Maďarska. Z České republiky jsme se zúčastnili tři. Jedna referující byla z Prahy a dva z Fakulty podnikatelské VUT v Brně. Izraelská strana věnovala konferenci velkou pozornost. Byli jsem přivítáni starostou města Jeruzaléma. Po organizační stránce konference proběhla bezchybně.

Příspěvky, které na konferenci zazněly, představovaly širokou škálu problémů, které informační věk s sebou přináší, nebo je díky novým technologiím zvyrazňuje – počínaje regulací kapitálového trhu a konče korupcí v mezinárodním obchodě.

Náš příspěvek byl zaměřen na modelování scénářů vývoje podnikatelské etiky v naší zemi. Využití matematického aparátu v disciplíně jakou je etika, je nová, a snad i poněkud smělá aplikace. Přesto nebo právě proto náš příspěvek nezapadl. Dohodli jsme se s profesorem managementu na universitě v Tel Avivu na společném projektu.

Atmosféra Jeruzaléma je zcela jedinečná a strhující. Některá témata, která na setkání odezněla – nutnost vytváření etických standardů v mezinárodním obchodě, potřeba výuky podnikatelské etiky, výchova k toleranci, měla pod hradbami Jeruzaléma silný emocionální náboj.

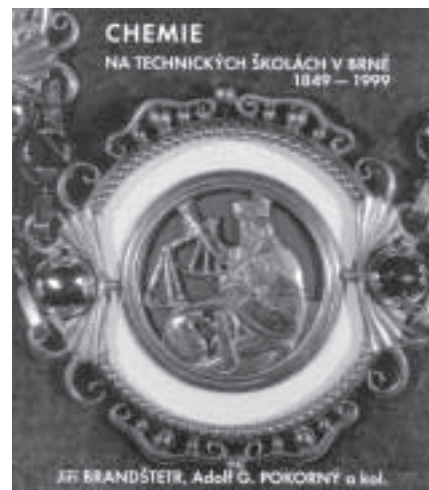
Kromě nových osobních kontaktů, odborných článků, inspirace k další práci jsme

si odváželi i kus té nezapomenutelné nálady, kterou může vytvořit jenom město s takovou historií jako je Jeruzalém.

Anna Putnová, Miroslav Dohnal

O historii vyučování chemie v Brně

Prof. Ing. Jiří Brandštetr, DrSc. a Dr. Ing. Adolf G. Pokorný, CSc., spolu s kolektivem dalších 40 spoluautorů vydali publikaci „Chemie na technických školách v Brně 1849–1999“ a věnovali jí 100. výročí založení Vysokého učení technického v Brně. Publikace zaujme už na první pohled vskutku pěknou titulní stranou, ale mnohem vyšší je její hodnota faktografická. Ostatně stačí nahlédnout do obsahu: Historie Chemické fakulty, Ústavy a jejich obsazení v letech 1912–1951, Chemická fakulta na Vojenské technické akademii (1951–1958), Vysoká škola stavitelství (1951–1956), Vysoké učení technické v Brně (1956), Působení absolventů chemické fakulty na jiných školách, Činnost poválečných absolventů VŠT ve výzkumu, Chemická fakulta VUT v Brně od roku 1992, atd.

V poznámce autorů můžeme číst, že: „Předkládaná publikace, vydaná u příležitosti stého výročí založení VUT, dokumentuje vývoj vyučování chemie na brněnských technických školách, jehož počátky se datují pro první polovinu devatenáctého století. Podrobněji jsou rozvedena léta po založení odboru (fakulty) chemie brněnské ČVŠT v roce 1911, což umožnily mimo dostupný písemný materiál též příspěvky a vzpomínky absolventů školy z let 1918–39 jakož i 1945–51. Lze konstatovat, že současná léta byla prakticky poslední možností k získání potřebných podkladů a informací k sestavení této publikace, byť v relativně stručné formě. Děk obětavému úsilí a ochotě členů autorského kolektivu mohlo tak vyjít dílko, které novým studentům a absolventům chemických škol zachovává přehled činnosti a úspěchů dvou předchozích generací brněnských chemiků. Významnou pomocí byly rovněž materiály z archivu VUT a z Technického muzea v Brně.“

/say/

POZDRAV Z NORMANDIE

Univerzita v Caën, hlavním městě Dolní Normandie ve Francii se 200 000 obyvateli, se v červenci 1999 stala místem setkání 365 stážistů – francouzštinářů z celého světa. Organizátorem letošního již 32. ročníku byla BELC – Kancelář pro výuku jazyka a kultury (Bureau pour l'Enseignement de la langue et des cultures), pobočka Mezinárodního střediska pedagogických studií, založeného v roce 1946 a sídlící v Sevres – v Paříži.

Sešlo se nás v Caën přes 70 národností, z České republiky jsme přijely tři francouzštinářky (z Fakulty pedagogické z Plzně a Brna a já z VUT), dvě ze Slovenska (ze Žiliny a Banské Bystrice), na základě stipendia získaného v konkurzním řízení na francouzských ambasádách. Mnozí Francouzi si však veškeré náklady hradili sami a nelitovali investice 10 000 FF (asi 57 000 Kč) vložené do svého vzdělávání.

Přes padesát kvalitně připravených vyučujících ve více než osmdesáti modulech (modul je termín používaný pro konkrétní výukový program) nás seznamovalo s novinkami z oblasti jazykovědy, literatury, filmu, divadla, šansonů, TV, metodiky, práva, politiky, informatiky, aj. Počítačové učebny napojené na Internet a E-mail byly v kteroukoliv dobu neustále obleženy stážisty.

Výuka na velmi dobré úrovni s průměrně osmi hodinami denně (plných 60 minut) probíhala od rána až do večera, pro mnohé zájemce až do 22.30 hod. Výběr předmětů byl pro nás z 80 modulů fakultativní, ale účast na nich byla povinná a potvrzovala se podpisem, požadovaným pro vystavení tolik žádaného certifikátu.

Ještě že nám na odpočinek zbývaly víkendy a že Normandie má tak krásné památky, přírodní krásy, písčité a oblázkové pláže u La Manche, vynikající sýr camembert, jablečné pivo cidre a pálenku calvados. A propos, symbolem Normandie je odpočívající kráva ve stínu jabloně.

Poznali jsme Caën, proslavený Vilémem Dobyvatelem, který si po vítězné bitvě u Hastingsu v r. 1066 přivezl anglickou korunu, postavil zde hrad a založil se svou manželkou Matyldou opatství pro muže a opatství pro ženy. Tato opatství (dnes sídlo radnice a krajské rady) se v době vyloďování spojenců a těžkého bombardování města v červnu 1944 stala střediskem pro raněné (na střechy kostelů byla natažena obrovská plátna s červeným křížem), a tak uchráněna od ničivého bombardování. Memoriál v Caën, postavený k 50. výročí osvobození Normandie, přitahuje každoročně tisíce turistů, stejně jako pláže vyloďování na Omaha Beach s americkým hřbitovem, Pointe du Hoc, Arromanche, aj. Malebná přímořská městečka San Malo (s nedalekým

gotickým klášteřem Le Mont Saint Michel), Ouistreham, Barfleur, Honfleur, Deauville, Cabourg, Etretat, s teplotami Atlantiku 17–18 °C, lákala našince ke koupání, zvláště když nastal příliv se silným vlnobitím.

Co nelze popsat slovy, je neopakovatelná přátelská mezinárodní atmosféra, která se utvořila během stáže, kde každý svým způsobem reprezentoval svou zemi, své město, svou školu. V době balkánské krize v Kosovu jsme všichni toužili po urychleném mírovém řešení a nabyli přesvědčení, že je možné se dohodnout a přitom se vzájemně respektovat a tolerovat i přes odlišnost svých kultur, náboženství a ras. Vždyť právě v pestrosti a odlišnosti spočívá krása.

*PhDr. Zuzana Wotkeová, CSc.,
Ústav jazyků Fakulty stavební*

Atmosféra setkání, jak ze snímku vyplývá, byla přátelská.

FOTO: autorka

LETNÍ ŠKOLA MATEMATIKŮ

Matematici z dvanácti zemí čtyř kontinentů – nechybělo Japonsko či Nový Zéland, zastoupen nebyl pouze světadíl Afrika – se sešli na mezinárodní vědecké konferenci nazvané „Letní škola z obecné algebry a uspořádaných množin“. Toto setkání matematiků se koná každoročně uprostřed přírody, a to střídavě v českých zemích nebo na Slovensku. Výjimku tvoří Miloňov u Velkých Karlovic, kde se po loňském úspěchu konalo letos na přelomu srpna a září setkání podruhé.

Jejich padesátiletá tradice započala v roce 1950, kdy se na chalupě (nedávno zemřelého) prof. Josefa Nováka sešli dva jeho mladí aspiranti – Miroslav Novotný z Brna a Ladislav Mišík z Bratislavy. Na letošním jubilejním setkání patřil prof. M. Novotný, spolu s kolegou prof. F. Šikem k vzácným hostům. Mezi letošními 44 účastníky byla téměř třicítka cizinců.

Setkání matematiků pořádaly za podpory sponzorů společně katedra algebry a geometrie Přírodovědné fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Ústav matematiky Fakulty technologické ve Zlíně, VUT Brno.

/kup/

Záběr z přednášky světově uznávaného algebraika Gábora Czédli z maďarského Szegedu. Jak je zřejmé, jeho přednáška účastníky upoutala.

Foto: Josef Zedník

Fyzika na VUT v proudu času

Prof. RNDr. Antonín Vašíček, DrSc.

Antonín Vašíček se narodil 28. října 1903 v Cetkovicích na Boskovicku. Po maturitě na gymnáziu v Boskovicích se stal posluchačem matematiky a fyziky na Přírodovědecké fakultě MU v Brně. Od 1. března 1929 byl asistentem II. fyzikálního ústavu ČVŠT v Brně u profesora Josefa Velíška. Zde se v roce 1935 habilitoval pro obor technické fyziky. Odtud přešel 1. září 1935 na klasické gymnázium v Brně, kde působil až do svého jmenování vysokoškolským profesorem. V roce 1947 byl jmenován mimořádným profesorem technické fyziky na VŠT Dr. E. Beneše v Brně. V roce 1925 přešel na Přírodovědeckou fakultu MU v Brně, kde se stal v průběhu roku 1953 nejprve vedoucím ústavu experimentální fyziky a posléze vedoucím katedry fyziky. Po reorganizaci vznikla z této katedry v roce 1959 katedra fyziky pevné fáze. Na Přírodovědecké fakultě MU v Brně působil Antonín Vašíček jako vedoucí uvedené katedry a Laboratoře fyziky až do své smrti. Během svého působení na univerzitě zastával řadu akademických funkcí – byl proděkanem pro výzkum na Přírodovědecké fakultě a prorektorem univerzity.

Během svého pobytu u profesora Velíška se Antonín Vašíček začal zabývat vedením elektřiny elektrolytem v keramických diafragmatech a elektroosmózou. Těžiště jeho vědeckých prací však spočívá v optice tenkých vrstev. Ke studiu tenkých vrstev přivedla Vašíčka nástupní rektorská přednáška profesora Rudolfa Vondráčka, v níž se hovořilo o kyslíčnickových vrstvách samovolně narůstajících na povrchu různých materiálů. Vašíček si ještě před válkou zakoupil polarizační spektrometr, který podle vlastních návrhů nechal upravit na dokonalý elipsometr. Pomocí tohoto přístroje proměřoval stav polarizace monochromatického světla, odraženého od skleněných destiček. Výsledkem náročných měření a složitých výpočtů byl závěr, že vzniklé systematické rozdíly

Prof. RNDr. Jan Potoček

Jan Potoček se narodil 15. prosince 1904 v Sarajevu v rodině vojenského lékaře. Navštěvoval gymnázium v Hradci Králové a pak v Brně, kde v roce 1923 maturoval. Studium matematiky a fyziky na Přírodovědecké fakultě MU v Brně ukončil v roce 1928 vykonáním státních zkoušek z uvedených předmětů. V letech 1928 – 29 byl výpomocným asistentem na brněnské české technice. Od roku 1931 až do uzavření českých vysokých škol za okupace působil na Přírodovědecké fakultě MU jako asistent v ústavu teoretické fyziky u profesora Bohuslava Hostinského. V červnu 1933 byl promován doktorem přírodních věd. Před uzavřením vysokých škol předložil habilitační práci s názvem „Difuse a Kolmogorův pojem vratnosti“. Habilitační řízení však bylo přerušeno a k jeho obnovení došlo až po skončení války. V prosinci 1942 byl Jan Potoček ustanoven profesorem Vyšší průmyslové školy na Sokolské ulici v Brně. Okupace, která tak těžce zasáhla do jeho života, zabránila i plánované dlouhodobé studijní cestě, který by bezpochyby ovlivnila jeho další vědecký vývoj v oblasti fyziky. Od ledna 1944 až do konce války byl vězněn za účast v tajné sokolské organizaci „Jindra“, jako vězeň zažil nálet na Drážďany z 13. na 14. února 1945. Jeho bratr – rovněž fyzik – byl nacisty popraven.

Po osvobození působil Jan Potoček zprvu na Vyšší průmyslové škole v Brně, a potom na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity. V říjnu 1945 byla potvrzena jeho habilitace z teoretické fyziky. V prosinci 1949 byl jmenován mimořádným profesorem pro obor teoretické fyziky na Vysoké škole technické Dr. E. Beneše v Brně. V témže roce se stal vedoucím II. fyzikálního ústavu. Ve studijním roce 1950/51 byl děkanem odboru

ve stupni polarizace odraženého světla jsou způsobeny narůstáním povrchové kyslíčnickové vrstvy na měřených skleněných destičkách. Díky publikování výsledků výzkumu v časopise *Physical Review* bylo Vašíčkovo jméno navždy spojeno s rodícím se oborem fyziky tenkých vrstev.

Vašíček publikoval takřka stovku původních vědeckých prací, převážně v zahraničních časopisech. Výsledky dlouholetého studia shrnul v monografii „Optika tenkých vrstev“ (1956) a „Měření a vytváření tenkých vrstev v optice“ (1957).

Antonín Vašíček byl členem Moravskoslezské akademie přírodních věd v Brně, Jednoty československých matematiků a fyziků, Americké optické společnosti a dalších institucí.

Profesor Vašíček zemřel 16. listopadu 1966 v Brně.

Literatura:

Lukeš, F.: Šedesátiny prof. Antonína Vašíčka, DrSc., Čs. čas. fyz., sekce A, 14, 1964, s. 71 – 73.

Truneček, V.: K šedesátinám prof. Ant. Vašíčka, PMFA, 8, 1963, s. 346.

Kučírek, J.: Antonín Vašíček (1903 – 1966), Ročenka brněnské univerzity 1964 – 1968, UJEP v Brně, 1969, s. 65 – 66.

Knittl, Z.: Za profesorem A. Vašíčkem, Jemná mechanika a optika, 1966, č. 12, s. 21.

Košťál, R.: Seznam publikací prof. dr. Antonína Vašíčka, Čs. čas. fyz., sekce A, 16, 1966, s. 191 – 195.

Kučírek, J.: Profesor Antonín Vašíček, Čs. čas. fyz., sekce A, 17, 1967, s. 418 – 419.

Kučírek, J.: Zemřel profesor Antonín Vašíček, PMFA, 12, 1967, s. 119 – 121.

Košťál, R.: Antonín Vašíček, Vznik a vývoj..., JČMF 1968, s. 134 – 136.

Lukeš, F.: Antonín Vašíček, Folia historica PŘF MU, č. 26, 1996.

chemického inženýrství. Na podzim v roce 1951 přešel jako profesor a vedoucí katedry fyziky na Vojenskou technickou akademii v Brně, kde působil až do poloviny roku 1955. Na VTA profesor Potoček organizoval výuku fyziky pro všechny fakulty školy, podílel se na vypracování skript a textů, redigoval překlady vysokoškolských učebnic fyziky. Současně se profesor Potoček dále věnoval oblastem teoretické fyziky, zejména matematické teorii pružnosti. Publikoval deset prací z problematiky Brownova pohybu, Huygensova principu v teorii vedení tepla a Markovových řetězců.

Z iniciativy akademika Eduarda Čecha byl profesor Potoček povolán v září 1955 do nově založeného Matematického ústavu Univerzity Karlovy. Jeho hlavním úkolem bylo vedení nově utvořeného oddělení aplikované matematiky tohoto ústavu, rozvíjení metod aplikované matematiky na Matematicko-fyzikální fakultě UK a konání přednášek pro studenty nově zavedených specializací aplikované a numerické matematiky na MFF UK.

Kromě bohaté přednáškové činnosti a výchovy vědeckého dorostu má velký význam i organizační činnost profesora Potočka na matematicko-fyzikální fakultě UK. Po řadu let zastával funkci zástupce ředitele Matematického ústavu UK, byl vedoucím redaktorem časopisu *Commentationes Mathematicae Universitas Carolinae*, dlouholetým předsedou knihovny rady MFF UK, členem vědecké rady MFF UK, pracoval v komisi pro vědecké hodnosti a byl řadu let předsedou rigorózní komise v oboru numerické matematiky. Působil na Karlově univerzitě plných dvacet let, a to až do odchodu do důchodu v roce 1975.

Profesor Jan Potoček zemřel 30. června 1990 v Praze.

Literatura:

Košťál, R.: Jan Potoček, Vznik a vývoj..., JČMF, 1968, s. 120 – 121.

Pokorný, A. G., Brandšteter, J. a kol.: Prof. RNDr. Jan Potoček

(1904 – 1990), 85 let chemického inženýrství v Brně 1911 – 1996, VUT v Brně, 1996, s. 50 – 51.

Kolomý, J. – Marek, I. – Najzar, K.: Prof. Dr. Jan Potoček osmdesátiletý, ČPMF, 109, 1984, č.3, s 335 – 336.

Prof. RNDr. Rostislav Košťál

Rostislav Košťál se narodil 28. prosince 1905 v Brně jako syn zaměstnance dráhy. Středošolské studium na II. české státní reálce v Brně na Křenové ulici zakončil maturitou v roce 1924. Následovalo studium oboru inženýrského stavitelství na ČVŠT v Brně a současně v letech 1924 – 1929 studium matematiky, fyziky a deskriptivní geometrie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Po ukončení studia zde působil jako asistent ústavu experimentální fyziky až do roku 1933. V roce 1932 byl promován doktorem teoretické a experimentální fyziky. Poté působil na několika středních školách jako profesor, přičemž pokračoval ve vědecké práci započaté na Přírodovědecké fakultě – tedy v teoretickém a experimentálním studiu mechanických oscilačních systémů. Vzhledem k válečným událostem se návrat na vysokou školu mohl uskutečnit až v roce 1945, kdy se opět jako asistent ujal spolu s profesorem Josefem Zahradníčkem organizace a budování ústavu experimentální fyziky Přírodovědecké fakulty brněnské univerzity. V roce 1946 se habilitoval z experimentální fyziky a téhož roku přešel jako mimořádný profesor lékařské fyziky a přednosta ústavu na Lékařskou fakultu Palackého univerzity v Olomouci, a odtud v roce 1952 na Vysokou školu báňskou v Ostravě.

V roce 1954 se stal profesorem na Vysoké škole stavitelství v Brně a od roku 1961 vedl katedru fyziky na tehdy založeném Vyšším vojenském učilišti ve Vyškově. V roce 1967 se z této školy vytvořila jedna z fakult VAAZ v Brně a profesor Košťál nadále zůstal vedoucím katedry až do konce roku 1970. V roce 1965 obnovil také své působení na katedře fyziky FE VUT v Brně. Na VUT pak setrval profesor Košťál až do svého odchodu do důchodu v roce 1971.

Prof. Ing. RNDr. Bedřich Havelka, DrSc.

Bedřich Havelka se narodil 17. července 1907 v Protivanově. Po absolvování gymnázia v Boskovicích studoval matematiku a fyziku na Přírodovědecké fakultě MU v Brně. Studium ukončil v roce 1932. V roce 1935 dosáhl doktorátu přírodních věd. Když měl Havelka volit mezi nabídnutým místem na univerzitě a místem v rodicím se optickém průmyslu, zvolil druhou možnost. Po přijetí do nově založené Optikotechny (později Meopta) v Přerově pracoval jako vedoucí výpočtového oddělení a oddělení optické konstrukce. V roce 1937 byl vyslán na studia do Paříže, kde v krátké době dosáhl kvalifikace optického inženýra.

V roce 1952 byl vyzván prezidentem Československé akademie věd k vybudování a řízení Laboratoře optiky ČSAV v Praze. Současně již od roku 1947 působil na našich vysokých školách, a to zejména na univerzitách v Brně a v Olomouci a na VUT v Brně. Na VUT působil ve školních rocích 1949/50 a 1950/51 jako externí učitel s kolísajícím počtem hodin pedagogického úvazku (konal přednášky i cvičení). V roce 1955 byl jmenován profesorem teoretické fyziky na Palackého univerzitě v Olomouci. Vědecké dílo profesora Havelky je velmi rozsáhlé a zahrnuje práce z optiky, fyziky a matematiky. Například v rozpravách ČSAV publikoval řadu studií o kvalitě obrazu vytvořeného optickou soustavou při použití bílého světla, o kritické ohniskové vzdálenosti i kritické cloně fotografického objektivu a o významu tloušťky i indexu lomu u protiodrazové vrstvy.

Stěžejním dílem je pak monografie „Geometrická optika“, která vyšla ve dvou svazcích v letech 1955 a 1956. Analogický význam pro spektroskopii má monografie „Spektrální analýza I.

V poválečném období se Rostislav Košťál i nadále zabýval problematikou oscilačních pohybů (studium a analýzou tlumených i netlumených systémů, spřažených oscilátorů, problémů jejich stability atd.). Zabýval se též hudební akustikou. Výsledky bádání publikoval v řadě původních prací. Z pera profesora Košťála pocházejí i příspěvky týkající se života a díla předních brněnských fyziků, historie brněnských fyzikálních pracovišť a historie brněnské pobočky JČMF.

Důležitou kapitolou jeho pedagogické činnosti bylo psaní skript z fyziky. Profesor Košťál napsal v různých vydáních 50 titulů.

Se jménem Rostislava Košťála je neodmyslitelně spojen vznik a rozvoj Fyzikální olympiády. Iniciativně pracoval jako předseda krajského výboru FO Jihomoravského kraje v letech 1959–1966, pak znovu od roku 1977 až do své smrti. V letech 1966–1977 byl předsedou ústředního výboru FO v ČSSR. Organizátorská práce, kterou tomuto hnutí věnoval, byla obrovská. Zasloužil se i o založení „Mezinárodní fyzikální olympiády“ (1967). Jeho činnost v JČMF i FO byla oceněna několikrát nejen na národní úrovni, ale i v mezinárodním měřítku. V roce 1993 obdržel v USA in memoriam medaili od „Internacional Commission on Physics Education“ za zásluhu o vznik Mezinárodní fyzikální olympiády.

Profesor Rostislav Košťál zemřel náhle 6. února 1980 v Brně.

Literatura:

Šantavý, I.: Šedesát pět let prof. Rostislava Košťála, PMFA, 16, 1971, s. 208 – 210.

Kocman, O.: K sedmdesátinám profesora dr. Rostislava Košťála, Matematika a fyzika ve škole, 6, 1975/1976, s. 311.

Vybíral, B.: Několik vzpomínek na profesora Košťála, PMFA, 25, 1980, s. 354 – 356.

– Konstrukce speciálních přístrojů (+957). Havelka je dále autorem učebních textů „Zobrazení z hlediska paprskové optiky“ (1966) a „Zobrazení z hlediska vlnové optiky“ (1966). Ke známým vysokoškolským učebnicím, napsaným společně s Prof. Josefem Fukou patří „Elektřina a magnetismus“ – první vydání (pod názvem, „Elektromagnetické pole“) v roce 1957, druhé vydání roku 1976, třetí vydání 1979 – a dále „Optika“ vydaná v roce 1961.

Bedřich Havelka se rovněž podílel na činnosti řady vědeckých organizací. Působil v Československé akademii věd jako člen fyzikálního kolegia a po řadu let pracoval ve vědeckých radách několika vědeckých ústavů. Patřil k zakladatelům „Commission Internationale d'Optique“ při „Union Internationale de Physique Pure et Applique“ a byl předsedou jejího národního komitétu při ČSAV.

Profesor Havelka má rozhodující zásluhu na vybudování moderního československého optického průmyslu. Jeho postavení na mezinárodním vědeckém fóru nejlépe dokládá skutečnost, že řadu let vykonával funkci místopředsedy Mezinárodní komise pro optiku při UNESCO.

Profesor Bedřich Havelka zemřel 17. února 1990 v Přerově.

Literatura:

Malíšek, V. – Miler, M.: K šedesátinám prof. B. Havelky, PMFA, 12, 1967, s. 166 – 167.

Malíšek, V.: K jubileu prvních profesorů fyziky na olomoucké univerzitě, PMFA, 28, 1983, s. 54 – 55.

Malíšek, V.: Za profesorem Bedřichem Havelkou, PMFA, 35, 1990, s. 349.

AMERIKA Z PONORKY VIDĚNÁ

Mgr. Milan Klapetek

„Něco z ponorky viděti“ je známé a krásné české úsloví, označující poznání letmé a povrchní. Po šestitýdenním pobytu v cizí zemi může člověk právě tak nanejvýše říci, že ji viděl z ponorky, avšak i to je víc, než ji nevidět vůbec. Účelem mého pobytu v USA byla účast na semináři multikulturního institutu při universitě v New Yorku. Je to kurz, pořádaný a financovaný každoročně USIA, Informační službou Spojených států (nezaměňovat s CIA). Tento seminář byl věnován významu náboženství v dějinách americké kultury.

Mnohému čtenáři pochopitelně prokmitne hlavou otázka, co má VUT společného s americkými dějinami a dokonce s americkými náboženstvími. Odpověď je jednoduchá – spojovacím článkem je Ústav kultury a sportu FEI, a jím zajišťované kurzy „Vybrané kapitoly z dějin“, „Kultura a filosofie“ a „Dějiny a filosofie techniky“. Přířímým mostem pak bylo téma mého projektu, které znělo „Náboženství a technika v dějinách“. Na tomto zadání jsem tam v nemnoha volných chvílích pracoval, či, přesněji řečeno, shromažďoval k němu materiál.

Tak se nás tedy v poslední červencové pondělí ráno sešlo v New Yorku (dosti přesné určení) 18 vysokoškolských pedagogů, majících něco společného s americkou kulturou, a přivítalo nás 9 pedagogů a pracovníků newyorské univerzity k odstartování našeho kurzu.

Ten se realizoval jednak přednáškami pozvaných odborníků z vysokých škol a různých jiných úřadů či kulturních a náboženských institucí,

mo návštěvami jejich sídel a center. Tak jsme navštívili sídla všech významnějších náboženských společností v New Yorku, v tzv. Atlantických státech a v Novém Mexiku. Celý program nám tedy poskytl jak rekapitulaci dějin USA, tak i průřez současným stavem. Není možno zde vypisovat podrobnosti z jednotlivých přednášek a diskusí, spíše bude lepší otevřít obsah jednotlivých příhrádek, do kterých mi bylo možno všechno to nové, viděné a slyšené, zařadit.

Dějiny jsou k pochopení čehokoliv tím prvním klíčem. Spojené státy americké představují nejmladší civilizaci, vzniklou zcela jedinečným způsobem. Byli to přistěhovalci a celé přistěhovalecké vlny, jimiž bylo postupně osídleno celé území až k pobřeží Tichého oceánu. Nešlo však o pouhé přestěhování se, resp. o únik před náboženskou nesvobodou a materiální bídou. Cesta Poutníků do Nové země byla chápána a vnímána jako cesta do Bohem zaslíbené země, ve které se má uskutečnit nový model společnosti, založený na Božím slovu, svobodě a spravedlnosti. Vznik nového amerického národa nese v sobě stejný gen, jaký žil v utopických románech či v Komenského projektu Obecné porady o nápravě věcí lidských. Všechna tato očekávání souvisela mimo jiné i s novým překladem Bible do angličtiny, jejím novým čtením a výkladem, který již nebyl vyhrazen pouze církevnímu kléru. Nekonformní náboženské skupiny se v Bibli do-

časе, kdy je třeba napravit a změnit myšlení a zcela nově pochopit poslání člověka na zemi. Lidský rozum má být osvobozen z pavučin metafyzických spekulací a má být postaven do služeb obchodu, řemesel a rodící se experimentální vědy. Svět není výstavou, nýbrž dílnou Stvořitele. Práce, podnikání a činnost nejsou již něčím druhořadým vzhledem k mnišské-

mu rozjímavému životu, nýbrž jsou vlastním posláním člověka. Calvinismus přesunul smysl lidské existence ze záhrobí do tohoto života, ve kterém se pak úspěch stává viditelným znamením a potvrzením Boží přízně. Na rozdíl od Evropy, kde byly staré pořádky natolik silné, že se utopické myšlenky dařilo uskutečňovat nanejvýše v malých komunitách (které nakonec většinou stejně přesídlily do Ameriky), Severní Amerika umožňovala stavět novou společnost takřka doslova „na zelené louce“. O co více nadějí se upíralo k tomuto začátku nových dějin napraveného a obnoveného lidského údělu, s o to větší obezřelostí a nedůvěrou hleděli na Evropu, na starý svět, hrozcící válkou, stavovskými rozdíly a náboženskou nesvobodou. Vztah Američanů k Americe i k Evropě dostává svoji trvalou podobu v myslích těch, kteří byli z Evropy nelaskavě vyhnáni a v Americe našli nový šťastný domov. (když zde budu používat pojem Amerika, jsou tím míněny Spojené státy americké). Tato skutečnost i s její náboženskou interpretací je vlastně dodnes součástí myslí Američanů a jejich „American creed“, tedy, řekněme, „amerického kréda“.

(Pokračování příště)

a dále, ve větším obsazení, panelovými diskusemi. Praktické seznámení s životem náboženských komunit se dělo pří-

četly množství informací nepředstavitelně mobilizujících a naléhavě burčujících. Z Bible vyrozuměli, že žijí v rozhodujícím